

**”EI TÄÄLTÄ KÄSIN PYSTY MIKÄÄN ISÄ
OLEEN, SILLAI NIINKU ISÄN PITÄIS OLLA”**

Vankien kokemuksia isyydestä avovankilassa

Maija Lehto & Jenni Puupponen

Opinnäytetyö, syksy 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Itä, Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Lehto, Maija & Puupponen, Jenni. ”Ei täältä käsin pysty mikään isä oleen, sillai niinku isän pitäis olla”: Vankien kokemuksia isyydestä avovankilassa. Diak Itä, Pieksämäki, syksy 2012, 71 s, 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla vankien kokemuksia isänä olemisesta avovankilassa sekä saada heidän oma äänensä ja omakohtaiset tuntemuksensa kuuluville. Työ toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin teemahaastattelemalla kahdeksaa vankia Laukaan avovankilassa. Tulosten tarkastelemiseen käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Isyyttä tarkastelimme neljästä näkökulmasta: vankien kokemukset isyydestä vankeusaikana, vankien oma isäsuhte, vangin suhde lapseen ja lapsen äitiin sekä isänä olemisen tukeminen avovankilassa.

Isyys merkitsee vangeille elämän jatkumista, rakkautta ja kasvatuksellisia asioita. Isänä olemisen koettiin vankilasta käsin haastavaksi, mutta kuitenkin vankilan arjessa voimia antavaksi. Parisuhteessa olevat vangit kokevat huolenaiheena puolisonsa jaksamisen siviilissä yhteisten lasten kanssa. Riitaisan eron kokeneet vangit ovat joutuneet seuraamaan, miten lasten äiti on käyttänyt hyödykseen isän rajallisia mahdollisuuksia vaikuttaa ja asettanut lapset pelinappuloiksi eroprosessissa.

Oman isäsuhteen ongelmat ovat olleet vaikuttamassa vankien elämässä ja ovat osaltaan heijastuneet myös oman isyyden toteuttamiseen. Lapsuuden asiat koettiin vaikeaksi käsitellä tai niistä ei haluttu keskustella syvemmin.

Vankeusrangaistuksen koettiin vaikuttavan lasten elämään, mutta kovin merkittävää vaikutusta sillä ei nähty lapsen kehityksen ja kasvun kannalta. Myöskään ulkopuolista apua asian käsittelyyn lapsen kanssa ei oltu haettu. Avovankilan tukeen isyyden toteuttamisessa ja ylläpitämisessä oltiin pääosin melko tyytyväisiä.

Asiasanat: isyys, vankeus, avovankila, tukeminen, kokemukset, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Lehto, Maija & Puupponen, Jenni. "From here of you can't be the father you should be.": Inmate's experiences of fatherhood in an open prison. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2012. 71p. 3 appendices. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services

The aim of this thesis is to describe how inmates of an open prison experience fatherhood and to make their voices and personal feelings on the matter heard. The data was procured by a qualitative study in which eight prisoners from the open prison of Laukaa were interviewed on the theme. A content analysis was used to examine the results. Fatherhood was examined from four viewpoints: how the prisoners experienced fatherhood during their imprisonment, the inmates' relationship with their own father, inmates' relationship with their child and child's mother and how fatherhood is supported in an open prison.

Fatherhood to the prisoners means the continuance of life, love and parental issues. Being a father from inside a prison was felt challenging but also as a source of strength in everyday life. Prisoners in relationships are concerned how their spouses manage with the children on their own. Some of the mothers have, after harsh break-ups, taken advantage of the fact that the father has limited opportunities to affect the lives of their children and have made the children pawns in the break-up.

The problems the inmates have had with their own fathers have affected their lives and are reflected in the way the inmates handle fatherhood themselves. The issues the prisoners may have had in their own childhood were considered too hard to process or the prisoners were reluctant to discuss them.

A prison sentence was considered to have an effect on the lives of the children but not seen as something that would have a significant effect on their development and maturing. Neither was there used any external help discussing the issue with the children. The inmates were mainly happy with the support the open prison offered concerning maintaining the relationship with their children.

Keywords: Fatherhood, imprisonment, open prison, support, experiences, qualitative study.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 ISYYDEN MONET ULOTTUVUUDET.....	8
2.1 Isyyden suunnat	8
2.2 Lapsistaan erillään asuvan miehen isyys	10
2.3 Lapsen käyttö pelinappulana parisuhdekiistoissa	11
2.4 Isyyden vaikutus lapsen kehitykseen	13
2.5 Lapsuudenperheen vaikutus elämään.....	17
2.6 Huoltajuus	18
2.7 Vankeuden vaikutus isyyteen.....	19
3 VANKILA ISYYDEN TUKENA.....	23
3.1 Rangaistuksen toteuttaminen	23
3.2 Vankilan perhetyöstä ja tuesta Laukaan vankilassa.....	25
3.3 Muut toimijat	28
4 AIEMMAT TUTKIMUKSET	31
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat.....	33
5.2 Tutkimusympäristö ja tutkimusjoukko	34
5.3 Teemahaastattelu.....	35
5.3.1 Teemahaastattelurungon laatiminen.....	36
5.3.2 Sulkeistaminen ja erityishuomioita	36
5.4 Aineiston kerääminen	38
5.5 Aineiston analysointi ja raportointi.....	39
5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	41
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
6.1 Haastateltavien taustatietoja.....	43
6.2 Oma isäsuhde	43
6.3 Isänä vankilassa	44
6.4 Suhde lapseen.....	47
6.5 Suhde lapsen äitiin	49
6.6 Perhesuhteiden tukeminen Laukaan avovankilassa	51
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	54
7.1 Oman isäsuhteen vaikutukset isyyteen	54

7.2 Vankeusrangaistuksen vaikutukset ja vankilan tukimuodot.....	55
7.3 Suhde lapseen ja yhteydenpitokeinot.....	56
7.4 Lapsen äidin vaikutus vangin isyyden toteuttamiseen.....	58
8 POHDINTA.....	60
8.1 Ammatillinen kasvumme.....	60
8.2 Jatkotutkimuksen tarpeesta sekä eettisyyden pohdintaa.....	61
LÄHTEET.....	64
LIITE 1 Tiedote tutkimuksesta.....	68
LIITE 2 Teemahaastattelun runko.....	69
LIITE 3 Suostumus tutkimukseen osallistumiseen ja haastattelun nauhoittamiseen.....	71

1 JOHDANTO

”Aina on ollut erilaisia miehiä, erilaisia isiä, ja monille heistä lapset ovat olleet elämän tärkein asia.” (Sinkkonen 1998, 40)

Jari Sinkkosen ajatus isyydestä kiteyttää yhden tärkeimmistä syistä tehdä tämä opinnäytetyö. Jokainen mies ja jokainen isä ansaitsee tulla kuulluksi. Se, millainen mies on, ei korreloi siihen, millainen isä voi olla. Se, mitä virheitä mies on elämässään tehnyt, ei tee isyyden kokemisesta sen merkityksettömämpää kuin jonkun toisen miehen kohdalla. Opinnäytetyössämme haluamme tuoda haastateltavien miesten, ennen kaikkea Isien ajatukset ja kokemukset julki.

Lapsia, joiden vanhempi tai molemmat vanhemmat ovat vankilassa, on Suomessa arviolta 8000–10000. Vankeusrangaistus tarkoittaa vapauden menettämistä tietyksi ajaksi (Tilastokeskus i.a.). Vanhemman vankilassa olosta johtuvaa kärsimystä, ja perheelle aiheutuvaa haittaa voidaan vähentää ja vanhemmuutta vankilassa voidaan tukea. (Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.a.)

Vankilaan joutuminen vaikuttaa suuresti vangin perhe-elämään ja sosiaalisiin suhteisiin. Vankilassa yhteydenpito perheeseen on rajoitettua. Yhteydenpito mahdollistetaan tapaamisten, puheluiden sekä lomien avulla. Etenkin perhetapaamiset ovat merkityksellisiä sosiaalisten suhteiden jatkuvuuteen uskomisessa sekä normaalisuuden toteuttamisessa. Keskeisenä voimavarana rangaistusta suorittaessa ja yhteiskuntaan sijoittumisessa voi olla perhe. Vankeinhoidon tavoitteiden saavuttamista tukevat hyvät perhesuhteet ja niiden ylläpito. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 13.) Tässä opinnäytetyössä meitä kiinnostaa erityisesti se, kuinka vangit kokevat isyyden ja vankeuden yhdistämisen onnistuvan.

Isyys on monimuotoista. Isyyden voi ajatella biologisena, juridisena, sosiaalisena tai psykologisena vanhemmuutena. Voidaan myös puhua isyyden malleista kuten siittäjäisyydestä, niukalti isyydestä ja osallistuvasta isyydestä. (Huttunen 2001.) Lapsuudenkodin kokemukset ovat osallisena siihen, kuinka yksilö toimii perheessään aikuisena. Per-

hetausta ei kuitenkaan määrää elämää ehdottomasti, vaan ihminen muokkaa myös ympäristöään. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 14.)

Opinnäytetyömme toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Menetelmänä käytimme teemahaastattelua. Teemat haastattelulle muodostuivat isyyden kokemuksista avovankilassa, vangin omasta isäsuhteesta, kokemuksista suhteestaan lapseen ja lapsen äitiin sekä avovankilan tuesta isyyden toteuttamiseen ja ylläpitämiseen.

Tutkimuksia vangeista on Suomessa tehty, mutta vain vähän liittyen vankien perhe-elämään ja lapsiin, etenkin avovankilassa. Tämä opinnäytetyö tuottaa uutta tietoa ja näkökulmaa aiheeseen isyyden kokemukset vankeusaikana. Tästä opinnäytetyöstä hyötyvät vankien kanssa työtä tekevät tahot. Myös muuta perhetyötä tekevät voivat saada näkökulmia työhönsä. Työstä voivat hyötyä myös vangit, heidän läheisensä sekä muut aiheesta kiinnostuneet.

Aiheen valitsimme oman mielenkiintomme pohjalta. Koulutuksessamme kriminaali-huoltoa on käsitelty niukasti, joten oman opinnäytetyömme pohjalta halusimme laajentaa omaa ammatillisuuttamme. Lisäksi halusimme tuoda usein unohdetun ryhmän kokemukset ja tarpeet kuuluville.

2 ISYYDEN MONET ULOTTUVUUDET

2.1 Isyyden suunnat

Biologinen isyys on miehen ja lapsen välinen biologinen, perinnöllinen suhde eli mies on siittänyt lapsen, vaikka hänellä ei muuta asemaa lapsen elämässä olisikaan. Tämä on merkityksellinen asia sekä miehelle, että lapselle. Vaikkei isä koskaan tapaisi lastaan, on tämä merkityksellistä hänen identiteetilleen tai elämän päämäärille, kun hän tietää, että hänen geeninsä jossain jatkavat elämäänsä miehen kuoltuakin. Lapsen elämässä biologisen isän perimällä on paljon merkitystä, vaikka heillä ei suhdetta olisikaan. Pelkkä biologinen isyys on vain pieni osa isä-sanana merkitystä. (Huttunen 2001, 58.)

Juridinen eli laillinen isyys tarkoittaa isyyden yksityisoikeudellista puolta. Isällä on tällöin lapseen nähden yhteiskunnan antamia velvollisuuksia ja oikeuksia lain edessä. Juridiseksi isäksi tullaan avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen sekä adoption kautta. Yleensä biologiselle isälle tulee myös laillisen isän asema. (Huttunen 2001, 60.) Isyyslain (1975/700) 1 luvun 2 pykälän (1980/351) mukaan lapsen syntyessä avioliiton aikana, on aviomies lapsen laillinen isä. Luvun 1 pykälän 3 mukaan, jos mies ei ole ollut naimisissa lapsen syntyessä lapsen äidin kanssa, on isyys vahvistettava tunnustamisella ja tuomioistuimen päätöksellä. (Isyyslaki 1975.)

Sosiaalinen isyys ei ole nykyään harvinaista. Sillä tarkoitetaan lapsen kanssa asumista, arjen jakamista, sekä vaihtelevasti huolenpidon, hoivan ja ajan antamista lapselle. Sosiaalinen isyys on myös esiintymistä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa lapsen kanssa, jolloin muut tottavat näkemään miehen lapsen isänä, vaikka tämä ei biologisesti olekaan lapsen isä. Usein sosiaalinen isä on myös laillinen isä, mutta joskus ainoastaan sosiaalinen isä, jolloin esimerkiksi lapset saattavat kutsua häntä etunimellä ja monissa tilanteissa mieskaveri-nimitys on enemmän kohdallaan kuin sosiaalinen isä. (Huttunen 2001, 62.)

Käsitlemme teoriaosuudessamme kiintymyssuhdetta: se tarkoittaa kahden läheisen ihmisen välistä tunnesidettä, mikä kehittyy vuorovaikutuksessa toiseen ihmiseen. Suhde on emotionaalinen, ja se luodaan toiseen ihmiseen, jotta voidaan taata turvallisuuden

tunne. Tämä side ilmenee kiintymyskäyttäytymisenä, käytännössä niin, että pieni lapsi pyrkii uhkaavassa tilanteessa luomaan turvallisuuden tunteen itselleen pyrkimällä saavuttamaan vanhemman läheisyyden. Turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiseen vaikuttaa vanhemman ja hoitajan oma käyttäytyminen. Jokaisella on oma tapansa kiintyä toiseen ihmiseen ja tämä tapa muodostuu jo varhaislapsuudessa ihmissuhteiden kautta sisäisiksi malleiksi. Mallit ohjaavat ihmisen tapaa olla vuorovaikutuksessa myös myöhemmin aikuisena, ja ne vaikuttavat yksilön tulkintoihin ja arvioihin muista ihmisistä sekä itsestään. (TerveSuomi 2010.)

Psykologinen isyys on isäsuhteen tunnepohjainen, kiintymykseen perustuva isyyden puoli. Tämä määräytyy ensisijaisesti lapsen kautta: ketä lapsi pitää isänään, keneen hän turvautuu ja kenellä on kasvatuksellinen arvovalta. Miehen näkökulmasta psykologista isyyttä on, kun lapsella on miehelle tunnepohjaista merkitystä. Mies kokee halua hoivata, suojella, auttaa ja olla lähellä sekä viettää yhteistä aikaa. Tällöin isän ja lapsen välillä on kiintymyssuhde. Olennaisinta suhteessa on, että molemmat tuntevat aitoa iloa ja tyydytystä vuorovaikutteisesta yhdessäolosta. Ajatellaan, että silloin, kun mies on biologinen, juridinen ja sosiaalinen isä, hän olisi myös psykologinen isä, mutta tämä ei aina mene niin, koska kiintymyssuhteen syntyminen ei noudata ulkoisia säännöksiä. (Huttunen 2001, 64.)

Vauvan kiintymyssuhde kohdistuu yleensä äitiin, mutta myös isään, vaikkakin toissijaisesti. Kiintymyssuhteesta isään on todettu, että jos isän asenne kolmen kuukauden ikäiseen vauvaansa on myönteinen ja sensitiivinen sekä vuorovaikutus on leikkipainotteista, on kiintymyssuhde todennäköisesti turvallinen lapsen ollessa vuoden ikäinen. On myös todettu, että lapsen turvalliseen kiintymyssuhteeseen vaikuttaa vanhempien hyvä parisuhde. (Sinkkonen 1998, 109.)

Yhä useampi lapsi saa entistä vähemmän isänsä seuraa elämänsä aikana, yhtenä syynä tähän on, että on tullut hyväksyttäväksi olla vain biologinen tai juridinen isä. Perinteisten isyyden mallien ohella Huttunen käsittelee myös ohenevan isyyden ongelmaa termeillä siittäjä-isä, niukalti isä ja osallistuva isä. Siittäjä isällä Huttunen tarkoittaa miestä, joka siittää naisen vain hetken ilosta, ilman lapsentekotarkoitusta. Joskus tämä johtaa parisuhteeseen, mutta usein mies jättää vastuun naiselle, ikään kuin ei olisi siitä

vastuussa, koska mieskulttuuri tämän sallii. Periaatteessa siittäjä isä on sperman luovuttaja, jolla on lyhyt suhde naiseen eikä sosiaalista isyyttä lapseen. (Huttunen 2001, 154.)

Niukalti isä on perheessä poissaoleva, erossa loitonnut, tai isä, joka ei asu lapsen kanssa. Tällöin mies alkaa toteuttaa isyyttä sekä biologis-juridisesti, että sosiaalisesti ja psykologisestikin. Kuitenkin tämä jää heti alusta yritykseksi, tai isä hellittää otettaan ajan mittaan niin, että psykologinen isyys ei ainakaan ole kyseessä. Tämä tapahtuu usein, kun lapsi ei synny yhteiseen perheeseen, vaan mies asuu jo alun alkaen erillään äidistä ja lapsesta. Tai silloin, kun parisuhde loppuu pian lapsen syntymän jälkeen, eikä psykologista isyyttä synny ja silloin vaikka isä olisikin läsnä, mutta on psykologisesti poissaoleva, voidaan puhua niukalti isästä. Usein niukalti isyys tapahtuu avo- ja avioerojen johdosta, kun isä pikkuhiljaa vieraantuu lapsista. Osallistuvalla isällä Huttunen kuvaa isää, joka sitoutuu lastenhoitoon ja kasvatukseen ja tämä onkin useimpien lapsiperheiden toteuma. (Huttunen 2001, 158,163.)

2.2 Lapsistaan erillään asuvan miehen isyys

Käytämme vanhempien avioeroja ja erillään asumista käsittelevää kirjallisuutta, koska vankeuden aiheuttamasta erillään asumisesta ei paljon teoriatietoa ole. Nämä voidaan rinnastaa toisiinsa siksi, että vanki on erossa lapsestaan. Näin käy usein myös avioeroissa, että lapsi jää äidilleen ja isä saa vain tapaamisoikeuden, kuten vangeillakin on rajoitettu tapaamisoikeus lapsiinsa. Erona kuitenkin on se, että vankilassa isällä ei ole niin paljon mahdollisuuksia sopia esimerkiksi tapaamisista, koska on otettava huomioon tapaamisten järjestäminen ja loma-ajat. Omien oikeuksien puolustaminen on vankilasta käsin haastavampaa.

Perhetilanne, jossa biologis-juridinen isä asuu erillään lapsesta, on nykyisin tuttua monelle miehelle. Lapsi asuu virallisesti äidin luona ja isän luona olemista kutsutaan vierailuksi tai tapaamiseksi. Yleensä näistä tapaamisista sovitaan paperilla isyyden tunnustamisen yhteydessä, kuten myös avioeron jälkeisestä huoltajuudesta päätettäessä. Näistä sopimuksista ei kuitenkaan aina pidetä kiinni, ja yleistä onkin, että sovitusta aletaan tinkiä ja aika lapsen ja isän välillä vähenee. Isyyden laillisen puolen, huoltajuuden osalta etä-isät ovat elatusvelvollisia. Äidit ovat tällöin yksinhuoltajia tai heillä on yhteis-

huoltajuus, jolloin isällä on erillään asumisesta riippumatta samat oikeudet ja velvollisuudet lapseen nähden. Myös yhteishuoltajuudessa isä maksaa elatusmaksua, koska asuu erillään, ja näin kompensoi vähäisempää päivittäistä hoitoaan rahallisesti. Elatusmaksuun ei vaikuta se, kuinka paljon lapsi viettää aikaa isän luona. Tämä velvollisuus koskee vain biologis-juridista isää. (Huttunen 2001, 99.)

Jos lapsi elää erillään toisesta vanhemmastaan ja parisuhdetta ei ole koskaan ollut tai ero on ollut riitaisa, on mahdollista, että poissaoleva vanhempi ikään kuin unohtuu, ikään kuin häntä ei olisikaan. Voi olla, että toisesta vanhemmasta ei saa puhua tai se jopa kielletään, mutta lapsi tulkitsee vaikenemisen kieltämiseksi. Lapsella pitäisi aina olla mahdollisuus luoda mielikuvia myös siitä vanhemmasta, johon hänellä ei ole kontaktia. (Sinkkonen 2008, 60.)

2.3 Lapsen käyttö pelinappulana parisuhdekiistoissa

Käytämme tietoa avioeroissa tapahtuvasta lasten pelinappulana käytöstä, sillä suoranaisesti vankilasta johtuvasta tilanteesta ei tietoa löytynyt. Tilanne on kuitenkin verrattavissa, koska molemmissa lapsi on erossa toisesta vanhemmastaan, vaikka vaikuttamismahdollisuudet vankilasta käsin ovatkin rajalliset. Pelinappulalla tarkoitamme sitä, että lasta käytetään välineenä aikuisten välisissä kiistoissa, kuten toisen vanhemman satuttamisessa, siten että hänen ei anneta tavata lastaan. Sinkkosen mukaan avioeroissa on eroja, tyypillistä lapsen kannalta on lyhyt kriisi, jonka jälkeen palataan pikkuhiljaa arkeen ja sopeudutaan uusiin tilanteisiin. Valitettavasti lapsi jää yhä useammin taistelevien vanhempien kiistakapulaksi, mikä aiheuttaa suurta vahinkoa lapsen kehitykselle lähes poikkeuksetta. Sinkkonen ihmettelee, kuinka pari, joka on joskus rakastanut toisiaan, voi vihata toisiaan niin paljon, että ei kaihda mitään keinoja eron tapahduttua. Tässä taistelussa lasten etu unohtuu täysin, samoin kuin ymmärrys siitä, että vanhempien katkeruus ja pahat puheet myrkyttävät lapsen mielen ja voivat aiheuttaa lapselle vakavia mielenterveydellisiä ongelmia. (Sinkkonen 2008, 71.)

Vaikeiden erojen myötä lapsen toisesta vanhemmasta vieraannuttamista esiintyy Suomessakin, vaikka sen yleisyyttä ei ole vielä tutkittukaan. Tällöin vieraannuttava osapuoli käyttäytyy niin, että lapsen ja toisen vanhemman vuorovaikutus vaikeutuu tai jopa

katkeaa kokonaan. Käytöksessä on usein motiivina vieraannuttajan kokema katkeruus ja viha toista osapuolta kohtaan. Tällä ilmiöllä on merkittävät yksilölliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Eron liittyvät vanhempien väliset konfliktit ja lasten osallisuus niihin, voivat vaikuttaa kehityksen häiriintymiseen eli vieraannuttaminen vaarantaa lapsen psyykkisen kehityksen. Lievässä tapauksessa lapselle koituu merkittävää stressiä siitä, kun hän on yhteydessä vanhempansa, josta häntä yritetään vieraannuttaa. Keskivaikeassa ja vakavassa tilanteessa lapsen tulee pitää yllä kahta erillistä identiteettiä ja maailmaa ollessaan yhteydessä vanhempiinsa. Äärimmillään vieraannuttaminen on johtanut siihen, että lapsi ei halua lainkaan pitää yhteyttä toiseen vanhempansa ja ajatusmaailmaa hallitsevat vanhempaan kohdennetut vihantunteet. Näissä tapauksissa vanhemman kyky tukahduttaa entiseen puolisoon liitetyt negatiiviset tunteet lasten edun takia on vaurioitunut pahasti. Näin lapsi joutuu prosessiin liittyvän konfliktin keskelle ja vanhempi käyttää lasta pelinappula tai omien vihan, katkeruuden ja pettymyksen tuntemuksien ilmaisemisessa haavoittaakseen toista vanhempaa. (Häkkänen-Nyholm 2010. 499–505.)

Vanhemman vieraannuttaessa lasta, on tämä aktiivisesti osallisena tapahtumiin, mikä on otettava huomioon ajatellen psyykkisen kehityksen vaarantumista. Kun toinen vanhempi yrittää vieraannuttaa lasta toisesta vanhemmasta, lapsi alkaa tuntea syyllisyyttä ja häpeää suhteessa vanhempansa. Lapsi torjuu nämä tunteet järkeistämällä ne oikeuteiksi, koska toisen vanhemman mukaan vieraannutettava vanhempi on hylännyt lapsen. Tämä vahvistaa kielteisiä tunteita vieraannutettavaa kohtaan. Lapsilla jotka ovat altistuneet vieraannuttamiselle voi tulla oireita, kuten vihaa kohdevanhempaa kohtaan, hermostuneisuutta, ahdistuneisuutta, itseluottamuksen puutetta, turvattomuutta sekä erilaisen pelkojen syntymistä. Myös psykosomaattisia oireita, univaikeuksia, stressiä, masentuneisuutta, itsetuhoajatuksia, syömishäiriöitä, vaikeuksia koulussa, päihteidenkäyttöä, pakko-oireita, itsesyytöksiä sekä riskiä ahdistus- ja paniikkihäiriöihin voi ilmetä. Nämä oireet voivat jatkua vuosien ajan vieraannuttamisen jälkeen. (Häkkänen-Nyholm 2010. 499–505.)

Vieraannuttaminen vaikuttaa suuresti myös vanhempaan, josta lapsi pyritään vieraannuttamaan. Tämä kokee tuskaa, johon vaikuttaa kontaktin puute ja täysi tietämättömyys ja huoli siitä, mitä lapselle kuuluu ja mitä lapsi hänestä ajattelee. Vieraannuttaminen oli aiheuttanut Vassiloun ja Cartwrightin tutkimuksessa vanhemmille voimakkaita toivot-

tomuuden tunteita ja turhautumista. Vanhempi koki, että oli menettänyt auktoriteettiasemansa suhteessa lapseen, mikä kuuluu vanhemmuuteen. He eivät enää uskaltaneet rangaista tai kyseenalaistaa lasten päätöksiä tai mielipiteitä, koska pelkäsivät, että lapsi katkaisee yhteydenpidon. Näin ollen lapset toimivat miten tahtoivat, eikä vanhemmilla ollut enää kasvattajan roolia taikka hallintaa vuorovaikutussuhteessa. He lohduttautuivat sillä, että aikuistuttuaan lapsi ymmärtäisi ja he voisivat palauttaa vuorovaikutuksen välilleen. (Häkkänen-Nyholm 2010. 499–505.)

2.4 Isyyden vaikutus lapsen kehitykseen

Sinkkosen teoksessa määritellään 11 kohtaa, jotka ovat avain lapsen hyvään kasvuun. Hyvään kasvuun tarvitaan riittävän hyvää vuorovaikutusta, mikä tarkoittaa, että hoivajan tulee ottaa huomioon ajankohtaiset kehityshaasteet ja elää niiden mukaan vuorovaikutuksen keinoin, suojelemalla sekä turvaamalla hyvän itsetunnon kehitys. Lapsi tarvitsee myös rutiineja ja säännönmukaisuutta, jotka luovat arkeen ennakoitavan rytmin. Yksilö tarvitsee turvallisuuden kokemuksen, joka syntyy turvallisesta kiintymyssuhteesta kun tämä voi luottaa, että aikuinen vastaa hänen tarpeisiinsa. Lapsi tarvitsee myös äidin ja isän, jotta saa mallin naisen ja miehen yhteiselosta ja myös yksinhuoltajaperheissä on tärkeää, että mielikuvaa toisesta vanhemmasta pidetään yllä. (Sinkkonen 2008, 269-274.)

Sinkkosen mukaan yksilö tarvitsee ”rajoja”, mutta jos vanhempien käyttäytyminen on johdonmukaista ja lapsi käyttäytyttyään huonosti tietää, mitä tapahtuu, niin tämä vähentää kurinpidon tarvetta, sisimmässään lapsi kokee asioiden kieltämisen huolenpitona ja välittämisenä. Lapsi tarvitsee hyvään kasvuun myös tapakasvatusta sekä sukupuolisenäistymistä. Ikätoverit ovat myös tärkeässä merkityksessä ja välttämättömiä lapsen sosiaalisten suhteiden kehittymiselle ja itsetunnolle. Myös suku ja juuret ovat identiteetin rakentumiselle tärkeitä, jotta lapsi tietää mistä tulee, myös tieto sukua kohdanneista ikävistä asioista on merkityksellistä. Yksilö tarvitsee myös leikkiä, huumoria, hullutella sekä toisia todellisuuksia, joihin on mahdollisuus paeta ikävää maallista vaellusta ja luoda luovaa asennetta. Lapsi tarvitsee paljon rakkautta, hänen tulee tuntea olevansa vanhempiensa ikiomia ja kuuluvansa heille, vasta tämän jälkeen on mahdollista irrottautua ja itsenäistyä. (Sinkkonen 2008, 269-274.)

Sillä, että toinen vanhemmista puuttuu arjesta, voi olla huomattava vaikutus lapsen kehitykselle. Rikosseuraamusviraston julkaisussa kerrotaan, että McDermott & King pitävät lapsen ehkä tärkeimpänä tarpeena vanhempiensa lämmintä kosketusta, jota ei vankilasta käsin voida tarjota kuin lyhyesti tapaamisten aikana. Etenkin pienet lapset turhautuvat yleisissä viikonlopputapaamisissa, koska eivät pääse niin sanotusti normaaliin kontaktiin vanhemman kanssa. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 18.) Vanhemman pidättämisellä voi olla lapselle vahingolliset seuraukset. Kun vanhempi viedään yhtäkkiä pois perheen arjesta, voi tämä aiheuttaa lapselle turvattomuuden tunnetta. (The Danish Institute for Human Rights ym. 2011, 8.)

Raija-Leena Punamäen mukaan vauvaiässä emotionaalinen, sensomotorinen ja neurofyysiologinen kehitys on intensiivistä, mikä selittää sitä, että jo ensimmäisellä vuodella on merkitystä lapsen myöhempään kehitykseen. Ensimmäisenä elinvuotena lapsi opettelee tunteiden jakamista, havaitsemista, ilmaisua ja säätelyä. Jo varhain lapsi oppii havainnoimaan ympäristön viestejä, esimerkiksi negatiivisiin tunteisiin vauva reagoi jähmetymällä ja suuntaa huomionsa toisaalle. Perheen tunneilmaukset eivät usein ole tietoisia ja sanallisia, minkä vuoksi ne vaikuttavat voimakkaasti vauvan tapoihin ilmaista itseään ja havainnoida tunteita. (Punamäki 2011, 107.)

Raija-Leena Punamäki käsittelee perhemallien suhteita teoksessa Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Tasapainoisessa perheessä vanhempi- ja puolisosuhteille ominaista on voimakas emotionaalinen läheisyys ja terve itsenäisyys. Tasapainoinen perhe säätelee hyvin riippuvuuden ja erillisyyden tarpeita ja ilmaisua, mutta ovat kuitenkin tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään ja he voivat keskustella tunnekokemuksista avoimesti ja rakentavasti. Tällöin lapsi saa mallin sekä kielteisten, että myönteisten tunteiden ilmaisuun. Etäisissä perheissä vierastetaan tunteiden jakamista ja läheisyyttä erityisesti puolisoitten kesken. On vaarana, että isät jäävät perheen ulkopuolelle, koska heillä ei ole vastuullista perheroolia ja mielekkäitä tunnesuhteita. Lapselle tämä on huono, jos hän joutuu liian varhain lohduttautumaan itsekseen, jolloin emotionaalinen kehitys voi vaarantua ja kapeutua, josta voi seurata, että hänen on myöhemmin vaikea jakaa tunteitaan muiden kanssa, vaikka tahtoisikin. (Punamäki 2011, 109.)

Punamäen mukaan ristiriitaisissa ja kriisiytyvissä perheissä kokemukset eivät kohtaa toisiaan perheenjäsenten välillä. Vanhemmilla on toisistaan eroavat tavat ilmaista itseään, eivätkä ne täydennä toisiaan, jolloin myös tunnesuhde lapseen voi muodostua ristiriitaiseksi ja vaikeaselkoiseksi. Lapsen on vaikea ilmaista ja tunnistaa omia tunteitaan ja hän saattaa kieltää niiden arvon, kun vanhempien liioitteleva tunneilmaisuus vaikuttaa kokemukseen. Vanhempien antama tunteiden kaksoisviestintä kuormittaa lasta, jolloin lapsen täytyy käyttää voimakkaita puolustuskeinoja jo varhaisessa vaiheessa. Yhteenkietoutuneissa perheissä taas itsenäisyys perheenjäsenten välillä on puutteellista, vaikka he ovatkin voimakkaasti yhteenkuuluvia. Toinen vanhemmista saattaa liittoutua lasten kanssa, jolloin toinen etäännyttää ja lapsen on vaikea tulkita näitä monimutkaisia tunneilmaisuja. Yhteenkietoutuneen perheen tunneilmaisut ovat liian haastavia ja aikuismaisia, vaikka läheisyyteen ja avoimeen tunteiden näyttämiseen kannustetaan. Jos perheen läheisyys on liian tunkeilevaa, on lapsen reagoitava ulkoisin keinoin, kuten aggressiolla tai syyttämällä muita. (Punamäki 2011, 110.)

Isän rooli perheessä on muuttunut vuosikymmenten aikana, enää isä ei ole vain auktoriteetti ja elättäjä, mikä voi aiheuttaa hämmennystä. Perheen taloudellinen tilanne ei enää useinkaan ole riippuvainen isästä, mikä aiheuttaa neuvottomuutta siitä, mitä isän sitten tulisi tehdä. Isyystutkija Michael Lambin mukaan vanhemman sukupuolella ei ole paljonkaan merkitystä lapsen hyvinvoinnille, vaan vanhemman kiinnostus ja läheisyys lastaan kohtaan on tärkeää ja isän miehisyys merkitys on vain vähäinen. Sinkkosen mukaan isyyttä voitaisiinkin näin ollen tutkia vertailemalla sitä äitiyteen. Äidin ja lapsen tunneside sekä hoivatehtävä ovat ymmärrettäviä ja yksiselitteisiä, mutta isyyteen vaikuttavat enemmän myös kulttuuri ja ympäristö. Tasa-arvokeskustelusta johtuen perinteinen miesten ylivaltaan nojautuva isyys on arvosteltuna. Kurikasvatuksesta ja tottelevaisuuden vaatimuksista on päästy eroon, mutta samalla on menetetty myös turvaa ja suojaa antavia perherakenteita, mikä on huono asia niille lapsille, jotka tarvitsisivat elämäänsä järjestystä ja suojaa. (Sinkkonen 2011, 115.)

Lapsen kiintymyssuhde isään on erilainen kuin äitiin, se perustuu erilaiselle perustalle. Isän mandaatti on ”luottavaisen tutkimisen” alueella enemmän kuin ”turvallisen kiintymyssuhteen”. Eli isä on lapselle ennemminkin luotettava kumppani ja tukee lasta uusissa tilanteissa ja auttaa haasteissa. Luottavaiseen tutkimiseen kuuluu, että lapsi osaa suhtautua avoimesti ja keskittyneesti uusiin, kiinnostusta herättäviin tilanteisiin ja hän luot-

taa kiintymyskohteen eli isän saatavilla oloon ja haluun auttaa. Tähän kuuluu myös se, että vanhempi on herkkä ja tukea antava lapsen ahdistuessa ja silloin kuin tämä kaipaa läheisyyttä tai kun tämä kiinnostuu uudesta asiasta. (Sinkkonen 2011, 121.)

Isällä on lastensa aggressioiden kesyttäjänä merkityksellinen tehtävä. Isän poissaolo tai puuttuminen on yhteydessä nuoruusiän käytöshäiriöihin, mutta myös isän väkivaltaisuus ja riitaisa parisuhde vaikuttavat lasten ja nuorten aggressio-ongelmiin. Sillä, että lapsi joutuu näkemään ja kokemaan perheväkivaltaa on negatiivisia seurauksia, kuten depressiota, ahdistuneisuutta, väkivaltaisuutta ja rikollisuutta. Jos vanhemmat riitelevät, he viestittävät lapsilleen sitä, että eivät pysty itse hallitsemaan omia aggressioitaan eivätkä näin ollen tukemaan kasvua väkivallattomuuteen. Isän tulisi siis luoda olosuhteet, joissa lapsi voi ilmaista vihan tunnettaan ilman, että siihen reagoidaan äärimmillä tavoilla. Lapsen ei suuttuessaan tarvitse pelätä isän raivokasta olemusta tai ahdistusta, kun avuton isä ei osaa kohdata lapsen aggressiota. Isän tulisi pysyä tyynenä ja lujana, jolloin hän on lapselle turva ja kilpi elämän kauhuja vastaan. (Sinkkonen 2011, 119–123.)

Belskyn tutkimuksessa varhaisen äiti- ja isäsuhteen vaikutuksista kolmivuotiaiden poikien käyttäytymiseen todettiin, että positiivinen suhde isään auttoi rakentamaan hyviä sisäisiä keinoja hallita impulsseja. Lapsi oppii siis käsittelemään aggressioitaan ympäristössä, jossa on rakkautta, eikä ympäristössä, jossa on tiukka kuri ja vaativa auktoriteetti. Isän aktiivisella ja tukea antavalla läsnäololla on vaikutusta poikien vähäisempiin käytösongelmiin ja tyttöjen vähäisempiin psyykkisiin oireiluihin. Isän tuki edisti Sarkadin ym. katsauksessa lasten tiedollista kehitystä ja ehkäisi nuoruusiän rikollisuutta etenkin taloudellisesti tiukoilla olevissa perheissä. Ilman läheistä suhdetta tavalliseen isään käsitys miehisyydestä jää yksipuoliseksi ja vaillinaiseksi. Vaikka muulla läheisellä miehellä voi olla korjaava merkitys, ei kaikkia isäsuhteen syvätasoja useinkaan saavuteta. Isän henkilökohtaiset ongelmat, kuten runsas alkoholinkäyttö vaikuttavat lapsiin. Tämä voi näkyä parisuhteen ongelmina, jolloin vanhemmat eivät ole lastensa käytössä tai lasten vaikeuksina esimerkiksi häiriökäyttäytymisenä tai ahdistusoireina. (Sinkkonen 2011, 119–123.)

2.5 Lapsuudenperheen vaikutus elämään

Perheellä ja ympäröivällä yhteiskunnalla on vaikutusta siihen, millainen sosiaalinen perimä lapselle muodostuu. Vanhempien ja perheen kiinnittyminen yhteiskuntaan vaikuttaa sosiaaliseen perimään, eikä esimerkiksi köyhyys itsessään tuota negatiivista perimää. Lapsen kehitykseen vaikuttavat kiistatta perhetausta ja varhaislapsuuden kasvuolet, sillä nykytutkimuksen mukaan perusrakenteet persoonallisuudelle kehittyvät perheessä etenkin 0–7-vuotiaana. Jotta negatiivista perimää voitaisiin ehkäistä, tulisi perhettä tukea riittävästi eri tilanteissa. Riippuvuusongelma, kuten päihderiippuvuus aiheuttaa usein huonoa sosiaalista perimää, koska se voi aiheuttaa perheeseen ongelmia, kuten fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Kärkkäisen tutkimuksessa Koulutuksen ja lapsi-vanhempisuhteen yhteys elämässä selviytymiseen - Sosiaalinen perimä ja koulutuskulttuurisen pääoman periytyminen sukupolvesta toiseen tulokset osoittivat, että sosiaalinen pääoma periytyy sosiaalisten suhteiden, koulutustavoitteiden ja vanhempien koulutuksen kautta. Niillä, jotka selviytyivät heikoimmin elämässä, oli ollut huono lapsi-vanhempisuhte samaa sukupuolta olevaan vanhempansa. (Vilhula 2007, 15,48.)

Perheväkivalta voi toisinaan johtaa ylisukupolviseen kierteeseen. Tätä on selitetty väkivaltaisten roolimallien siirtymisellä, heikolla vanhemmuudella ja sosiaalisella oppimisella. Niillä, jotka ovat varttuneet väkivaltaisissa perheissä, on suurempi riski ottaa omakseen negatiivinen kommunikaatiotyyli ja aggressiivinen ongelmanratkaisutyyli. On esitetty, että jos perheessä on ollut pahoinpitelevä isä ja pahoinpidelty äiti, niin lapset omaksuvat samat roolit, eli poika pahoinpitelee, ja tytär on uhri mahdollisesti myös omassa parisuhteessaan. Vanhempien väkivalta vaikuttaa pitkäaikaisesti lapsiin: tutkimuksessa heillä oli tavallista huonompi lapsi-vanhempisuhte, huonompi henkinen hyvinvointi ja omassa parisuhteissa enemmän väkivaltaisuutta. Kuitenkin suojaavana tekijänä voi toimia toisen vanhemman perheväkivallaton tausta, jolloin lapsi saa turvaa toiselta vanhemmistaan. (Vilhula 2007, 91,94.)

Haapasalon ja Aaltosen Mothers' abusive childhood predicts child abuse-Child abuse review- tutkimuksessa selvitettiin lapsena pahoinpideltyjen äitien vankilassa olevien poikien ja näiden lapsuuden ajan kokemuksia pahoinpitelystä. Näistä rikollisista pojista merkittävä osa oli kokenut lapsuudessaan pahoinpitelyä, niin kuin heidän vanhempiensa. Tulos tuki aikaisempia tutkimustuloksia siitä, kuinka taloudelliset vaikeudet li-

säävät kovempia kurinpitokeinoja ja vanhempien mielenterveysongelmia ja näin vaikuttavat lapsen selviytymiseen elämässä negatiivisesti. (Vilhula 2007, 91,94.)

Lapsen myöhempää rikollista käyttäytymistä voidaan ennustaa riskitekijöillä, joita ovat väkivaltaiset ja kovat kasvatuskäytännöt ja lapsen hyljeksivä kohtelu. Esimerkiksi masentunut tai aggressiivinen vanhempi ei jaksa tukea lapsen kehitystä, ei kasvata lasta johdonmukaisilla käytännöillä eikä tarjoa riittävää älyllistä stimulaatiota, mikä vaikuttaa lapsen tunne-elämään ja älyllisten taitojen kehitykseen. Tämä taas voi johtaa huonoon koulumenestykseen, sopeutumisvaikeuksiin ja käytösongelmiin koulussa ja tästä edelleen aiheuttaa ongelmien lisääntymistä. Nämä syyt voivat johtaa varhaiseen rikollisuuteen. Isän puuttuminen perheestä ja äidin yksinhuoltajuus on ollut yhteydessä rikollisen kehityksen riskiin, kuten myös kahden vanhemman perhe, jossa on paljon perheväkivaltaa. Poikien alkoholismiin ja rikollisuuteen on yhteydessä isän alkoholismi liitettynä epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. (Haapasalo 2006, 124,136.)

2.6 Huoltajuus

Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) 1 luvun 1 pykälässä määritellään, että lapsen huollon tarkoituksena on turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata läheiset ja myönteiset ihmissuhteet erityisesti vanhempien ja lapsen välillä. On pyrittävä antamaan lapselle turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö. Lapsi tulee kasvattaa niin, että hän saa osakseen ymmärrystä, hellyyttä ja turvaa. 2 pykälässä on tapaamisoikeudesta, jonka tarkoituksena on turvata lapselle oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempansa, joka ei asu lapsen kanssa. Lapsen etua silmälläpitäen vanhempien tulee yhteisymmärryksessä pyrkiä siihen, että tapaamisoikeuden tarkoitus toteutuu 1§ mukaisesti. 3 pykälän mukaan lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Pykälässä 4 käsitellään huoltajan tehtävät, eli huoltajan tulee turvata lapsen hyvinvointi ja kehitys kuin 1§ säädetään. Huoltajalla on tämän turvatakseen oikeus päättää lapsen kasvatuksesta, hoidosta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Kuitenkin lapsen kanssa tulee keskustella ennen päätösten tekemistä jos se on mahdollista iän, kehitystason ja asian laadun puitteissa. Tehdessään päätöstä on kiinnitettävä huomiota lapsen toivomuksiin ja mielipiteisiin. 5 pykälässä on huoltajien yhteistoiminnasta

eli he tekevät lasta koskevat päätökset yhdessä ja vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä, ellei toisin ole määrätty tai säädetty. Kuitenkin, jos joku huoltajista ei pääse paikalle lasta koskevaan päätöksentekoon ja ratkaisun viivästyttämisestä olisi haittaa, ei hänen suostumuksensa ole tarpeen. Jos asialla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuudelle voivat huoltajat päättää näistä vain yhdessä, ellei lapsen etu muuta vaadi. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983.)

Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) luvussa 2 pykälässä 7 on vanhempien sopimuksesta lapsen huollosta sekä tapaamisoikeudesta. Lapsen vanhemmat voivat sopia, että huolto uskotaan yhteisesti molemmille vanhemmille, tai että lapsen tulee asua toisen vanhemman luona, jos he eivät asu yhdessä. Taikka, että huolto uskotaan vain toiselle vanhemmalle, tai että lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu, vanhempien sopimalla tavalla. 8 pykälässä määritellään, että sopimus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on tehtävä kirjallisesti ja vahvistettava lapsen asuinpaikan sosiaalilautakunnalla. Sosiaalilautakunnan tulee harkitessaan sopimuksen vahvistamista ottaa huomioon lapsen etu ja omat toivomukset. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983.)

Laissa lapsen elatuksesta (704/1975) 1 luvussa 1 pykälästä alkaen määritellään oikeudesta elatukseen ja elatusvastuusta. Lapsella on siis oikeus riittävään elatukseen, mikä sisältää kehitystason mukaisen henkisten ja aineellisten tarpeiden tyydyttämisen, hoidon sekä koulutuksen ja näiden kustannukset. 2 pykälän mukaisesti lapsen elatuksesta vastaavat vanhemmat kykynsä mukaan, ja tätä arvioidessa huomioidaan heidän työkykynsä ja mahdollisuus olla ansiotyössä, ikänsä, varallisuutensa sekä lakiin perustuva muu elatusvastuunsa. Lapsen elatusoikeus loppuu hänen täytettyä 18 vuotta. 2 Luvun 4 pykälässä määritellään, että elatusapua voidaan vahvistaa suoritettavaksi, jollei vanhempi muutoin huolehti elatuksesta tai silloin kun lapsi ei asu pysyvästi vanhempiensa kanssa. (Laki lapsen elatuksesta 1975.)

2.7 Vankeuden vaikutus isyyteen

Vankeus on rangaistus, joka johtaa vapauden menetykseen tietyksi ajaksi (Tilastokeskus i.a.). Vankeusrangaistukseen tuomitaan määräaikaisena tai elinkautisena tuomiona.

Määräaikaiseen voidaan tuomita vähintään 14 päiväksi ja enintään 12 vuodeksi. Jos määrätään yhteinen rangaistus, ei tämä saa olla yli 15 vuotta. Täytäntöönpanossa rangaistusten yhteenlaskettu aika saa olla enintään 20 vuotta. Elinkautisesta voi vapautua aikaisintaan oltuaan vankilassa 12 vuotta, ja tähän on mahdollista tuomita vain harvoista rikoksista. (Rikosseuraamuslaitos i.a, a.)

Vankeuden vaikutuksia vangin elämään on koottu Rikosseuraamusviraston julkaisemaan työryhmän mietintöön Perhe muurin toisella puolella. Vankilaan joutuminen aiheuttaa suuria muutoksia vangin sosiaaliseen tilanteeseen ja saattaa aiheuttaa kärsimystä perheelle. Tavallisen perhe-elämän viettäminen loppuu ja vankilassa oleminen voi aiheuttaa suuria taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia koko perheelle. Vankilassa mahdollistetaan yhteydenpito perheeseen tapaamisten, puheluiden, kirjeenvaihdon, lomien sekä joskus perheleirien avulla. Etenkin perhetapaamiset ovat merkityksellisiä sosiaalisten suhteiden jatkuvuuteen uskomisessa sekä normaalisuuden toteuttamisessa. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 13.)

Vankeinhoidon viime vuosien tavoitteena on ollut uusintarikollisuuteen vaikuttaminen, jonka vuoksi vankiloissa on otettu käyttöön rikoksettomuuteen ja päihteettömyyteen suuntaavia ohjelmia. Erilaisten sosiaalisten suhteiden vaikutus uusintarikollisuuteen on kuitenkin jäänyt vähemmälle huomiolle. Vangille keskeinen voimavara vankilassa ja yhteiskuntaan sijoittumisessa voi olla kuitenkin perhe. Hyvät perhesuhteet ja niiden ylläpito tukevat vankeinhoidon tavoitteiden saavuttamista. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 13.)

Lapsuudenkodin kokemukset vaikuttavat siihen, kuinka henkilö toimii perheessään aikuisena, perhetausta ei kuitenkaan ehdottomasti määrää elämää, vaan jokainen muokkaa myös ympäristöään. Professori ja lastenpsykiatri Tuula Tamminen jakaa turvallisen lapsuuden neljään tekijään esitelmässään. Yksi tekijä on sisäisen turvallisuuden syntyminen, mihin vaikuttavat pitkät ja läheiset ihmissuhteet. Toisena tunteiden merkitys kasvamisessa, eli lapsen on saatava kokea kaikenlaisia tunteita ja hän tarvitsee aikuista jakamaan näitä tunteita, sillä aikuinen säätelee omilla tunteillaan sitä, mitä lapsi tuntee. Kolmantena on jatkuva oppiminen eli lapsi opettelee läheistensä kautta elämää ja ihmisenä olemista. Neljäntenä tärkeänä kohtana on moraalien ja empatian kehittyminen eli on aikuisen tehtävä opettaa lapselle, mikä on oikein ja väärin. Isän merkityksestä kertoo se,

että lapsen ja erityisesti poikien kehitykselle merkityksellistä on isän olemassaolo. Miehen isyys ja lapsista huolehtiminen vähentävät poikien väkivaltaista taipumusta merkittävästi. Jos lapsi on kokenut liian paljon vaille jäämistä, psyykkistä kipua ja pettymyksiä suhteessa rakkauteen ja huolenpitoon, hän saattaa käyttäytyä tuhoavasti ja vahingoittaa tahallaan muita. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 14.)

Vangin leimautumisesta on kerrottu rikosseuraamusviraston julkaisussa. Joskus epäilty leimataan julkisissa tiedotusvälineissä ennen oikeudenkäyntiä, ja vankilaan tai poliisin käsiin joutuminen on vielä leimaavampaa. Osansa tästä saa myös leimattujen omaiset. Erehdyksellisistä leimoista on vaikea irtautua ja myös itse epäilty alkaa nähdä itsensä rikollisena sosiaalisen kontrollin vuoksi. Vankeustuomion seurauksena lähiyhteisön suhtautuminen perheeseen voi muuttua ja läheiset saattavat eristää perheen kanssakäymisestä tai muutoin suhtautuvat erilaisilla. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 16.)

Julkaisussa Juha Kääriäisen tutkimuksen Seikkailijasta pummiksi, Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista mukaan vanki eristetään yhteiskunnasta katkomalla vangin siteitä siviiliyhteiskuntaan, kuten perheeseen. Tämän lisäksi vanki saattaa menettää työnsä, joutua ahdinkoon taloudellisesti sekä saada rikollisen leiman, eli vanki eristetään sekä henkisesti, että fyysisesti yhteiskunnasta. Julkaisussa kerrotaan, että vankeustuomion aikana kanssakäyminen omaisten kanssa vähenee ja vapaudenriiston vuoksi puoliso jää ilman läsnä olevaa aviomiestä ja lapsi ilman isää, mikä tarkoittaa, että myös perhe tulee rangaistuksi. Joskus perheen saama rangaistus voi olla jopa suurempi kuin vangin, kun tilanne elinympäristössä muuttuu. Tämä voi kostautua vielä pitkään sosiaalisena perintönä sukupolvesta toiseen. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 16.)

Vanhempien erotilannetta ja vanhemman vankeuteen joutumista voidaan verrata, sillä lapsi menettää kosketuksen toiseen vanhempaansa joksikin aikaa ja tapaamisten luonne muuttuu. Vankeustuomion seurauksena perheenjäsenen menetys on erilainen kuin erotilanteen. Avioerotilanteessa omainen ei leimaudu sosiaalisesti, toisin kuin vankilassa olevan omainen, ja vankilassa oleva palaa joku päivä. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 17.)

Vanhemmat yrittävät monin tavoin välttyä kertomasta lapselle vankeustuomiosta, salaavat sen tai selittävät poissaolon jollain muulla syyllä. Usein lapset kuitenkin tietävät

enemmän kuin vanhemmat arvaavat. Asioista kuullaan koulussa, naapureilta tai luetaan lehdistä. Kertomatta jättämisellä voi olla seurauksia, koska vanhemman yhtäkkinen katoaminen saattaa mietityttää lasta suuresti. Lapset, joille ei kotona kerrottu rangaistuksesta ja kuulivat niistä muualta, saattoivat miettiä, mitä kauheuksia vankilaan joutunut vanhempi oli tehnyt. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 17.)

Julkaisussa psykologi Eerikäisen pitämän puheen mukaan on ainakin kolmenlaisia van-
kien perheitä. On perheitä, jotka ovat eläneet yhdessä ennen vankilaa ja he pyrkivät pi-
tämään yhteyttä myös vankeusrangaistuksen aikana. Sitten on perheitä, jotka helpottu-
vat, kun isä joutuu vankilaan sekä perheitä, joissa isä ei ennen ole pitänyt yhteyttä, mut-
ta haluaa korvata menetetyn ajan vankilaan jouduttuaan. (Rikosseuraamusvirasto 2003,
19.)

3 VANKILA ISYYDEN TUKENA

3.1 Rangaistuksen toteuttaminen

Tutkintavankeus on esitutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana käytettävä pakkokeino, jolloin henkilö on rikoksesta epäiltynä, mutta ei vielä rangaistusta suorittamassa. Tutkintavankeudessa olevan yhteydenpitomahdollisuuksia vankilan ulkopuolelle voidaan rajoittaa tai kieltää kokonaan, jolloin vangittu ei voi esimerkiksi tavata läheisiään, soittaa tai lähettää kirjeitä. (Sassi & Huhtimo 2006, 7.) Vanki joudutaan usein tutkinnan vuoksi eristämään ulkomaailmasta, mutta lähiomaisilla on mahdollisuus tavata tutkintavankia tai pidätettyä, niin paljon kuin on mahdollista tapaamisia tutkinnan lomassa järjestää. Tutkinnanjohtaja päättää tapaajista ja säätelee tapaamisajankohdat ottaen huomioon tutkinnalliset syyt ja poliisin resurssit. Nämä tapaamiset ovat valvottuja johtuen tutkinnasta, mutta valvonnasta johtuen kosketus on mahdollista ja etenkin pienten lasten tapaaminen pyritään toteuttamaan hienovaraisesti, vaikkei perhetapaamistiloja poliisilaitoksella varsinaisesti olekaan. Näin pyritään tukemaan sekä tutkintavankia että perhettä henkisesti. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 39.)

Vankeuden perusajatus on eristäminen yhteiskunnasta, mutta yhteyksien katkaisemista voidaan vastustaa jo ihmisoikeudellisin perustein. Jokaisella ihmisellä, myös vangeilla tietyin rajoituksin on oikeus kanssakäymiseen toisten ihmisten kanssa. Vangin ihmisoikeuksia tulee rajoittaa vain niin, kuin vangittuna pitäminen edellyttää. Ulkopuolelle pidettävät yhteydet on sallittava, koska tämä edistää myöhemmin sopeutumista yhteiskuntaan, mikä taas tukee rikollisuuden ehkäisyä. Erityisen tärkeää yhteydenpito perheeseen on nuorille ja pienten lasten vanhemmille, eikä tätä tulisi hankaloittaa. Tähän yhteydenpitoon kuuluu sijoittaminen vankilaan, joka on lähellä kotipaikkaa, ilmoittaminen vankituksi joutumisesta, mahdollisuus puheluihin ja kirjeenvaihtoon sekä tapaamiset ja poistumisluvat. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 24.)

Pääsääntöisesti ehdotonta rangaistusta suorittava sijoitetaan sen alueen vankilaan, missä hänen kotikuntansa on, tästä päättää alueen arviointikeskus. Tuomion saaneeseen ottaa yhteyttä ulosottomies, jonka vastaanotolla täytetään lomake, joka sisältää tiedot sijoittamisesta vankilaan ja rangaistusajan suunnitelmaa varten. Tämän jälkeen ulosottomies

ottaa yhteyttä arviointikeskukseen vankilaan määräämistä varten. Vanki voidaan sijoittaa suoraan avolaitokseen, jos hän suorittaa sakon muuntorangaistusta tai enintään vuoden pituista vankeusrangaistusta. Tähän on kuitenkin edellytyksenä, että päihteettömyyteen ja sen valvontaan sitoudutaan. Myös tästä päättää arviointikeskus. (Rikosseuraamuslaitos i.a, b.)

Vangeille tehdään rangaistusajan suunnitelma. Tavoitteena on, että vankeusajan toiminnot hyödyttäisivät valmiuksien saamista kohti rikoksetonta elämää. Tätä varten laaditaan suunnitelma, johon arvioidaan vangin riskit ja tarpeet, jotta vankila-aikainen toiminta olisi tarkoituksenmukaista. Tämä tehdään koskemaan elämän eri osa-alueita ja se laaditaan aluevankilan sijoittamisyksikössä moniammatillisesti ja yhteistyössä vangin kanssa. Suunnittelussa ja arvioinnissa tarvitaan yhteistyötä vankilan, sosiaaliviranomaisten, kriminaalihuoltolaitoksen ja muiden toimijoiden kesken, jotta aiempi historia voitaisiin ottaa myös huomioon. Suunnitelmaa tarkennetaan vielä sijoitusvankilassa, jossa nimetään vastuuhenkilö vangin suunnitelman toteutumiselle. Rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman sijoittamisesta, rangaistusajan toiminnasta, valvotusta koevapaudesta ja poistumisluvan myöntämisestä. Suunnitelmassa otetaan huomioon rangaistusajan pituus, aikaisemmat rangaistukset, työ- ja toimintakyky sekä tiedot henkilöstä, rikollisuudesta ja olosuhteista. Toteutumista seurataan ja suunnitelma käsitellään säännöllisesti. On tärkeää, että vanki itse on motivoitunut oman elämänsä vastuunotosta ja tekee suunnitelmaa yhteistyössä viranomaisten kanssa. (Sassi & Huhtimo 2006, 9.)

Avovankilat ovat itsenäisiä laitoksia, joihin sijoitetaan henkilöitä, joiden oletetaan sopeutuvan vapaampiin oloihin ja joiden ei uskota poistuvan luvatta. Nämä henkilöt osallistuvat työ- tai muuhun toimintaan. Vangit käyttävät avolaitoksissa omia vaatteitaan ja vangilta edellytetään päihteettömyyteen sitoutumista. (Sassi & Huhtimo 2006, 11.)

Vankeuslain (767/2005) 14 luvussa on määritelty poistumisluvasta. Vangille voidaan antaa lyhyeksi ajaksi lupa poistua vankilasta hakemuksesta. Tämän poistumisluvan tarkoitus on tukea vangin sijoittumista yhteiskuntaan, yhteyksien säilymistä sekä vähentää haittoja, jotka koituvat vapaudenmenetyksestä. Tämä lupa voidaan myöntää rangaistuksen pituuden perusteella jos tämä edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista. Myöntämiseen vaikuttaa myös se, että täytyy voida pitää todennäköisenä, että ehtoja noudatetaan sekä vangin tulee sitoutua valvottuun päihteettömyyteen sekä muuhun tar-

peelliseen valvontaan. Poistumislupa voidaan myöntää kun ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ajankohtaan tai koko vapautumisen ajankohtaan on rangaistuksesta suoritettu kaksi kolmasosaa, kuitenkin vähintään 2 kuukautta. Elinkautisvangilla mahdollisuus poistumislupaun määräytyy sen mukaan, että vankilassaoloaika olisi 12 vuotta, paitsi alle 21 -vuotiaana tehdyn rikoksen, josta elinkautinen tuomio, lasketaan tämä 10 vuoden perusteella. (Vankeuslaki 2005.)

Vankeuslain (767/2005) 14 luvun 4 pykälästä alkaen määritellään poistumisluvasta tärkeästä syystä ja muista tähän liittyvistä seikoista. Poistumislupa tärkeästä syystä tai ulkopuoliseen tilaisuuteen osallistumiseksi voidaan myöntää hakemuksesta jos edellä mainitut edellytykset täyttyvät. Tämän lisäksi luvan myöntämisen tulee olla tärkeää vangin perheeseen, toimeentuloon, terveydenhuoltoon tai työ-, koulutus-, sosiaali- tai asuntoasioiden vuoksi tai näitä vastaavasta syystä. Tämä lupa voidaan myöntää myös tarpeellisen valvonnan alaisena jos ehtojen noudattamisesta ei voida pitää tarpeeksi todennäköisenä. Poistumislupa erittäin tärkeästä syystä voidaan antaa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi ajaksi poistumiseen jos vangilla on vakavasti sairaana oleva läheinen taikka läheisen hautaan saattamiseksi tai muusta vastaavasta erittäin tärkeästä syystä. Rangaistusajan pituuden perusteella määritellään poistumisluvan pituus, niin että enintään 3 vuorokautta kahden kuukauden jaksoa kohden, johon lisätään kohtuullinen matka-aika. (Vankeuslaki 2005.)

3.2 Vankilan perhetyöstä ja tuesta Laukaan vankilassa

Vankeusrangaistuksen alussa perheyhteyden katkeamisen ja vähenemisen vaara on suuri. Kuitenkin vankilassa voidaan mahdollisuuksien mukaan käsitellä näitä ongelmia, jolloin yhteistyö viranomaisten, perheen ja vangin kesken on välttämätöntä. Usein alkoholi ja huumeet vaikeuttavat suhteita perheeseen ja siteet perheeseen heikkenevät, kun vankilakertoja on useita. Vangin vapautuessa perheellä on suuri merkitys, sillä se antaa uskoa tulevaan ja motivoi pois rikoskierteestä. Yhteydenpidossa tulee ottaa huomioon lapsen etu, sillä yhteydenpidolla on suuri merkitys lapsen identiteetille ja se estää vieraantumista ja erilaisia pelkoja. Sosiaaliviranomaiset voivat tukea perheitä järjestämällä tapaamisia vankilan ulkopuolella ja voivat olla yhteydessä vankilan sosiaalityöntekijään. (Sassi & Huhtimo 2006, 22.)

Vankilan perhetyön tavoitteena on vähentää haittavaikutuksia, joita vankeus aiheuttaa ja auttaa vankia selviämään yhteiskunnassa vapauduttuaan. Perhetyö voi sisältää perheitä tukevaa toimintaa vankila-aikana ja toimintaa väärinkäytösten ja väkivaltaisuuden ehkäisemiseksi. Tällä työllä pyritään tukemaan vangin lasten ja perheen suhteita sekä sosiaalisten, psyykkisten ja taloudellisten asioiden hoitoa. Työhön kuuluu ohjausta, neuvontaa, perhekuntoutusta, yhteydenpidon järjestämistä ja tukemista kriisitilanteissa. Työtä toteutetaan yhteistyössä muiden perhetyön toimijoiden kanssa. Onkin tärkeää, että perhesuhteita tuetaan ennen tuomion täytäntöönpanoa, vankilassa sekä vapautumisen jälkeen. (Sassi & Huhtimo 2006, 22.)

Perhetyöhön vankilassa osallistuu koko henkilökunta, jonka työ on kohdistettu jollain tavalla vangin omaisiin. Rangaistusajan suunnitelman laadinta on keskeinen ja siinä osana on määrittellä vangin sosiaaliset sidokset ja elämäntapa, josta sosiaaliin sidoksiin kuuluu perhetyö. Koko perheen kokonaisvaltaiseen tukemiseen ei ole resursseja, vaan perheelle tuen on tultava siviilissä joko sosiaalitoimelta tai muilta toimijoilta. Yhteyttä pidetään muun muassa sosiaali-, terveys- ja asuntoviranomaisiin, päihdehuoltoon, työvoimahallintoon ja Kriminaalihuoltolaitokseen liittyen perheasioihin ja jatkosuunnitelmiin koko vankeusrangaistuksen ajan. Vankilasta riippuen perhetyöhön liittyy monia eri käytäntöjä. Näitä kokonaisuuksia voi olla vangin osallistuminen lapsen huoltosuunnitelman tekemiseen, yhteydenpito vangin läheisiin, päihdekuntoutuksen järjestäminen, perhetapaamisten valmistelu, poistumislupien valmistelu, läheisten ohjaaminen palveluiden piiriin, eri ryhmien ohjaaminen ja retkien järjestäminen, perheterapeuttien istuntojen järjestäminen, keskustelut vanhin ja perheiden kanssa, perheleirihakemusten käsittely, asuntoasioissa auttaminen sekä perheen toimeentulon ongelmien selvittäminen. (Sassi & Huhtimo 2006, 23.)

Joissain vankiloissa vartijat toimivat yhdyshenkilöinä ja tekevät esimerkiksi tulohaastatteluja, jolloin selvittävät ihmissuhdekysymyksiä ja esittelevät perhetapaamiset. Vankiloiden ohjaajat voivat myös tukea vankeja heidän perhesuhteissaan. Sosiaalityöntekijöiden tehtävä taasen on auttaa vankia siviiliasioiden järjestelyssä ja huolehtia sosiaalisen tilanteen valmistelusta siviilissä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Usein sosiaalityöntekijä valmistelee myös perhetapaamiset. Vankiloissa työskentelee myös psykologeja, jotka ovat mukana perhetyössä mahdollisuuksien mukaan, perheiden kanssa keskustel-

taessa sekä pari- ja perheterapia istunnoissa. He pitävät verkostopalavereja ja ovat mukana kriisitilanteiden selvittämisessä ja vangit voivat olla yhteydessä perheenjäseniinsä psykologin kautta. (Sassi & Huhtimo 2006, 23.)

Laukaan vankilassa ei erikseen puhuta perhetyöstä, vaan se on osana sosiaalityöntekijöiden, psykologin ja ohjaajien työtä silloin, kun perheasiat nousevat vangin tarpeista. Tämä työ koostuu vangin kanssa keskusteluista, tapaamisten järjestämisestä ja tarvittaessa yhteydenpidosta vangin perheenjäseniin. Laukaan vankilassa tehdään vangin tullessa suorittamaan vankeusrangaistustaan aloitushaastattelu, jossa kartoitetaan muun muassa hänen tuen tarvettaan perheasioiden käsittelyssä. Aloitushaastattelun ja rangaistusajan suunnitelman perusteella määritellään vangin rangaistusajan tuen tarvetta ja sitä, haluaako hän tukea asioihinsa vankilan henkilökunnalta. (Sari Koikkalainen, henkilökohtainen tiedonanto 21.5.2012.)

Laukaan vankilassa toimii psykologi, joka tarjoaa tukea henkiseen hyvinvointiin, solmukohtien selvittelyyn sekä muutokseen. Psykologi tarjoaa yksittäisiä keskusteluja, 5–10 kerran keskustelutarjoja sekä pitkäkestoista terapiaa. Hänen vastaanotolleen voi varata ajan muun muassa silloin, kun vangilla on lapsiin liittyviä kysymyksiä esimerkiksi lapsen kehityksestä, kasvatuksesta, vanhemmuudesta tai isänä olemisesta tai silloin kun haluaa selvittää pari- tai seurustelusuhteen kysymyksiä, kuten eroa tai vuorovaikutusta. Psykologilta voi hakea tukea myös lähisuhdeväkivallan tai miehiin kohdistuvan väkivallan lopettamiseen sekä päihitteettömyyteen ja psyykkisiin oireisiin tai kriisitilanteisiin. (Koikkalainen i.a.)

Sosiaalityöntekijä hoitaa Laukaan vankilassa perheisiin liittyvät asiat. Kun vanki haluaa järjestää tapaamisen perhetapaamistiloissa, ottaa hän yhteyttä vankilan sosiaalityöntekijään ja hänen kanssaan sovitaan tapaamiseen liittyvät asiat. (Anne Peura, henkilökohtainen tiedonanto 23.11.2011.) Joskus on tarpeen selvittää myös perheen oman kunnan sosiaaliviranomaisilta edellytykset isän ja lasten tapaamisille (Mari Satosaari, henkilökohtainen tiedonanto 13.9.2012).

Laukaan vankilassa perhetapaamisia on mahdollista saada kerran kuussa, 1–4 vuorokautta kerrallaan. Perhetapaamisista ja niiden valmistelusta Laukaassa vastaa sosiaalityöntekijä. Laukaassa tarjotaan mahdollisuus vangille ja perheelle yhteiseen keskustelu-

aikaan virka-aikana joko psykologille tai sosiaalityöntekijälle, joskus tapaamisia myös työparityönä. Laukaan vankilassa on kaksi perhetapaamistilaa, joissa on tv, mikroaaltouuni, kahvinkeitin, hella, astiasto ja kalustus, jotta perheelle voidaan tarjota mahdollisimman siviilinomaiset tilat. Tarvittaessa tehdään arvio siitä, mikä on tarkoituksenmukaista tapaamisissa, esimerkiksi kuinka monta henkilöä on paikalla. (Mari Satosaari, henkilökohtainen tiedonanto 13.9.2012.)

Perhetapaamisten lisäksi Laukaan vankilassa on viikonloppuisin mahdollista tavata läheisiä valvotussa tapaamisessa lauantaisin, sunnuntaisin ja arkipyhinä. Valvotut tapaamiset ovat kestoaltaan 4 tuntia ja vangit saavat olla läheistensä kanssa määrättyllä alueella hyödyntäen piha-alueita ja esimerkiksi liikuntasalia. Vangit voivat olla yhteydessä perheeseensä myös puhelimitse. Heillä on hallussaan omat puhelimet, joita he saavat käyttää vapaa-ajalla omissa sulleissään. (Mari Satosaari, henkilökohtainen tiedonanto 13.9.2012.)

Vuonna 2011 vankiloissa oli ensimmäistä kertaa mahdollisuus viettää isänpäivää vankilassa. Kritsin lapsi- ja perhetyön koordinaattori Tarja Sassi keksi idean yhdessä Helsingin NMKY:n kehittämisspäällikkö Ari Inkisen kanssa. He tarjosivat ideaa ja apua suunnittelussa kaikille vankiloille, ja näistä viisi alkoi toteuttaa tätä: yksi oli Laukaan vankila. Sassi oli itse Laukaan vankilan isänpäiväjuhlassa, jossa väkeä oli yhteensä noin 60. Laukaassa vangit olivat suunnitelleet ja toteuttaneet ruokatarjoilun ja vankien juhlatoimikunta järjesti lapsille ongintaa sekä ilmapalloja ja paikalla oli myös orkesteri. Sassi toivoo, että juhlista tulee jokavuotinen perinne ja että myös muut vankilat lähtisivät mukaan, sillä tämä on yksi keino tukea vankien vanhemmuutta ja ottaa lapsi näkökulma huomioon. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2011.)

3.3 Muut toimijat

Vapautuvien Tuki ry tukee päihde-, rikos- ja vankilakierteeseen joutuneita sekä heidän läheisiään tehden vankilatyötä sekä perhe- ja omaistyötä. Laukaan vankila ja Vapautuvien tuki ry ovat pääasiassa yhteistyössä perheleirien kautta, joille vankien on mahdollista päästä tiettyjen kriteerien puitteissa. Vankilan johtaja voi myöntää luvan perheleirille osallistumiseen, vaikka hänellä ei olisi lomakokemusta tai alkanutta loma-aikaa.

Tällöin haetaan poistumislupaa tärkeästä syystä, ja jos edellytykset täyttyvät ja luvan myöntäminen on tärkeää muun muassa vangin perheeseen liittyvästä syystä. On myös mahdollista, että lupa myönnetään vangille tarpeellisen valvonnan alaisena. Vapautuvien tuki ry:n kriteerien tulee myös täytyä eli leirit on tarkoitettu pääsääntöisesti lapsiperheille, joiden lapset ovat yli 2 kk vanhoja. Vanki voi osallistua vain yhdelle leirille kalenterivuodessa ja etusijalla ovat pitkää tuomiota suorittavat sekä monikertalaiset. Yhdyshenkilön lausunto on valinnassa tärkeä ja valinnassa otetaan huomioon perheen tilanne sekä lasten asema. Leirille on mahdollista osallistua myös yksinäisten lapsineen tai muun omaisen kuin lapsen toisen vanhemman kanssa. (Vapautuvien tuki ry i.a.)

Vankilassa voi käydä vankilapappi tai -diakoni ja heidän kanssaan voi keskustella muun muassa ihmissuhdekysymyksistä ja henkisistä ja hengellisistä asioista. Paikallisseurakunnat tekevät työtä vankien ja omaisten hyväksi, kirkolla saattaa olla paikkakunnalla asuntoja, joita voidaan antaa lomakäyttöön tai lasten tapaamista varten vangeille käyttöön. Moni seurakunta ja kristillinen järjestö auttavat vapautuneita tai vapautumassa olevia elämän alkuun pääsemisessä tai tukiasunnon etsimisessä. Myös päihdekuntoutusta on tarjolla järjestöjen taholta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Laukaan vankilassa käy Laukaan seurakunnasta diakoni, joka toimii siellä osa-aikaisena vankilasielunhoitajana. Lisäksi vankilassa käy vankilalähetettä muun muassa helluntai- ja vapaaseurakunnista, jotka järjestävät hengellisiä tilaisuuksia. Diakonin työskentelyyn vankilassa kuuluu kahdenkeskiset keskustelut vankien kanssa selleissä ja varsinkin pitkäaikaisvankien luona käynnit ovat säännöllisiä. Diakoni kokee edustavansa ”toisen maailman ääntä”, vaikka hän onkin vangeille tuttu, on hän kuitenkin neutraali taho, jolle voi kertoa myös arkipäivässä tulleita pettymyksiä. Etenkin suljetuissa vankiloissa diakoni tai pappi on tuttu henkilö, minkä vuoksi vankeja on helppo lähestyä ja he haluavat keskustella mielellään. (Arto Muurikainen, henkilökohtainen tiedonanto 24.10.2012.)

Perheelliset vangit haluavat keskustella usein kodista ja lapsista. Suhde lapseen on näillä miehillä tärkeä ja usein suhde lapsen äitiin on katkennut vankeuden aikana tai jo ennen sitä. Tärkeänä Muurikainen kokee vangin isäidentiteetin vahvistamisen, koska on tärkeää vahvistaa myös muita rooleja kuin vangin roolia. Usein diakoni johdattelee keskustelua kyselemällä seinällä olevista lapsen kuvista ja korteista, jolloin vangit usein kertovat ylpeydellä ja herkällä kiintymyksellä lapsistaan, kasvattajana olemisen vaikeu-

desta sekä ikävästään. Välillä diakoni järjestää keskustelutilanteita esimerkiksi rannalle ja laavulle, jossa voidaan keskustella siviiliasioista vankilan ulkopuolella. Myös ryhmäreissuja seurakunnan tilaisuuksiin kuten jumalanpalveluksiin, konsertteihin ja muihin tapahtumiin järjestetään välillä. Myös kursseja elämäntaitoihin liittyen on järjestetty yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Arto Muurikainen, henkilökohtainen tiedonanto 24.10.2012.)

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Mykkänen ja Aalto ovat koostaneet 2010 julkaistuun katsaukseensa viimeiseltä kahdelta vuosikymmeneltä tehtyjä isyystutkimuksia eri aloilta. Katsaus osoittaa, että tutkimustietoa isyyden historiasta on vähän ja tutkimukset ovat pohjanneet usein tutkimusten sijaan olettamille. Raportti kertoo myös isyystutkimuksen nykytilasta: mitä teemoja on tutkittu ja millä perustein isyyttä on tutkittu; myös aineistojen laatua ja tutkimusmenetelmien käyttöä on tarkasteltu. Katsaus osoittaa, että isyyttä on tutkittu melko paljon ja monipuolisesti viimeisen 10 vuoden aikana. Tutkimuksissa on paneuduttu juuri isyyden kokemuksiin sekä isyyteen liittyvien kulttuuristen ja yhteiskunnallisten asioiden analysointiin. (Mykkänen & Aalto 2010.)

Eniten Mykkäsen ja Aallon katsauksessa tarkastelluissa isyystutkimuksissa on käytetty menetelmänä haastattelua ja tavoitteena on ollut saada henkilön ajatukset ja kokemukset esille. Katsauksessa on listattu karkea arvio siitä, miltä kantilta isyystutkimusta on tehty. Tässä listassa vankeuteen ei viitattu lainkaan, mutta myös meillä nousseiden teemojen kuten päihteiden, avioerojen, väkivallan ja huoltajuuden kanteilta tutkimusta on tehty. Syinä isyystutkimuksille Mykkäsen ja Aallon mukaan on ollut, että sitä on pidetty tärkeänä perheen, lapsen ja parisuhteen hyvinvoinnille ja on haluttu selvittää isänä olon vaikutuksia miehen henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja identiteettiin. Isyyttä on tutkittu myös siksi, että on haluttu tutkia siihen liittyvää muutosta ja isyyden moninaistumista. Isyystutkijat ovat halunneet myös kuulla isien kokemuksia ja tuoda niitä näkyviin. (Mykkänen & Aalto 2010.)

Viimeisin löytämämme tutkimus aiheesta löytyi toukokuulta 2012. Tuire Ellilän Pro gradu tutkielma: Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilannesidoksinen isyys, joka kuvaa vankien henkilökohtaisia kokemuksia siitä, kuinka rangaistuksen suorittaminen vaikuttaa isyyden kokemukseen. Tutkimus suoritettiin sekä suljetussa että avovankilassa teemahaastattelun avulla. Tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia ovat, että vankeus aiheuttaa haasteita vanhemmuudelle ja tuottaa ahdistusta vankilasta, taloudellisesta tilanteesta ja lasten äidin taakasta kotona. Tapaamisaikojen ja puhelimen rajoitettu käyttö aiheuttivat ongelmia ja voimattomuuden tunnetta siitä, että kotona oleviin ongelmiin ei pystytty puuttamaan, myöskään kasvatuksellisiin asioihin ei koettu voivan vaikuttaa

vähäisistä tapaamisista johtuen. Vankeusaika opetti isille, että läsnäolo on tärkeää ja he oivalsivat, että tärkeintä elämässä on lasten kasvatusta, tukena oleminen ja lämpimän kodin turvaaminen. Isät kokivat perheen tuen tärkeänä tekijänä rikoksettomaan elämään. Kehittämiskohteiksi perhetyölle vangit ilmoittivat yhteyksien luomisen ja ylläpitämisen tukemisen sekä perhetapaamistilojen tekemisen lapsiystävällisemmiksi. (Ellilä 2012.)

Aiempi tutkimus liittyen aiheeseen hieman eri näkökulmasta on tehty Katariina Halosen toimesta Metropolian opinnäytetyönä ”Se on se mun perhe joka nostaa mut ylös tästä suosta”: Tutkimus vankilan perhetyöstä. Hän keräsi tietoa vankilan perhetyöstä sekä henkilökunnalta, että vangeilta haastattelun keinoin sekä kyselylomakkeilla useaan vankilaan. Tutkimuksessa selvisi, että perhetyötä eri vankiloissa tehdään monin eri tavoin ja perhetyön kehittäminen tulevaisuudessa koetaan tärkeänä. Tutkimuksen johtopäätöksinä perhetyön tarkoitus vankilassa on pyrkiä minimoimaan perheelle ja vangille koituvia haittoja ja se on merkityksellistä vapautumisen jälkeen, koska perhe nähdään motivaattorina ja syynä pysyä siviilissä. Perhetyöhön vankilassa kuuluu ohjaus ja neuvonta, yhteydenpidon järjestäminen, identiteetin vahvistaminen sekä perhekuntoutus. Osa vankilan perhetyötä on myös perheleirit, perhesuhteiden edistäminen, väkivallattomuuteen ja päihteettömyyteen tukeminen sekä tuki kriisitilanteissa. Perhetyötä tehdään yhdessä siviilissä olevien perhetyöntekijöiden kanssa, mutta tätä tulisi kehittää. Tärkeänä tutkimuksessa nousi, että perhetyötä tulisi tehdä näkyvämmäksi ja vertaistukiryhmiin panostaa. Näiden kaikkien yhteisenä tavoitteena on vaikuttaa uusintarikollisuuteen. (Halonen 2009.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa vankien kokemuksia isyydestä vankeusrangais-
tusta suorittaessa avovankilassa. Tarkoituksena on saada vankien omakohtaisia koke-
muksia siitä, miten he pääsevät isyyttään toteuttamaan rajoitetuissa olosuhteissa ja mitä
isyys heille tarkoittaa. Tutkimuksessa pyrimme saamaan tietoa myös vangin omasta
isäsuhteesta ja mahdollisesti löytää sieltä yhtymäkohtia vangin omaan isyyteen. Tutki-
muksen tarkoituksena on saada myös harvemmin kuullun kohderyhmän ääni ja koke-
mukset kuuluville aiheesta.

Tutkimusongelmat valikoituivat seuraaviksi:

1. Millaisia isyyskokemuksia vangeilla on omasta lapsuudestaan?
2. Millaisia ovat vankien kokemukset isyydestä vankeusaikana?
3. Millaisena vangit kokevat suhteen lapseen ja lapsen äitiin?
4. Millaisena vangit kokevat isyyden tukemisen avovankilassa?

Isyyskokemuksia omasta lapsuudesta halusimme käsitellä sen vuoksi, että saisimme
laajemman näkemyksen haastateltavan isyyskokemuksista sekä pystyisimme mahdolli-
sesti vertaamaan sitä haastateltavan oman isyyden toteuttamiseen. Toisella tutkimuson-
gelmallalla halusimme tietoa isyydestä vankeusaikana, jotta näemme, kuinka tämä vanke-
usaikana toteutuu ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Kolmannella tutkimusongelmalla
halusimme selvittää, millainen on suhde lapseen ja kuinka lapsen äiti tähän vaikuttaa.
Viimeisellä tutkimusongelmalla halusimme saada kuvan siitä, kuinka isyyttä tuetaan
avovankilassa, sekä erityisesti tuottaa tietoa Laukaan vankilan henkilökunnalle.

Tästä opinnäytetyöstä voi olla hyötyä eri tahoille. Isien kanssa työskentelevät saavat
tietoa yleisesti isyydestä sekä näkemystä rajoitetusta isyydestä. Tämä tutkimus on hyö-
dyksi vankiloille, etenkin avovankiloille, jotka mahdollisesti ovat kehittämässä perhe-
työtään. Tästä opinnäytetyöstä he saavat tietoa siitä, millaisia kokemuksia vangeilla
itsellään on isyydestä sekä vankilan tarjoamista tukimuodoista. Tutkimuksen avulla
voidaan lisätä ymmärrystä vankien tilanteesta liittyen perheeseen ja isyyden toteuttami-

seen vankilassa. Myös työntekijät, jotka ovat tekemisissä perheiden kanssa, joissa toinen vanhemmista on etävanhempi, voivat saada näkökulmaa työhönsä. Tästä tutkimuksesta voi olla hyötyä myös vangeille itselleen ja heidän perheilleen sekä muille aiheesta kiinnostuneille.

5.2 Tutkimusympäristö ja tutkimusjoukko

Tutkimus toteutettiin Keski-Suomessa sijaitsevassa Laukaan vankilassa, joka on 62-paikkainen avolaitos. Laukaan vankila kuuluu Itä-Suomen aluevankilaan. (Laukaan vankila i.a, 2.) Laukaan vankila on osa Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusaluetta. Keskivankiluku oli vuonna 2011 56 henkilöä, keväällä 2012 Laukaan vankilaan tuli 12 naisvankipaikkaa. (Rikosseuraamuslaitos i.a., c.)

Tutkimuspaikaksi Laukaan vankila valikoitui sijaintinsa ja henkilökunnan ilmaistessa yhteisen mielenkiinnon aiheita kohtaan. Ensimmäisen palaverin pidimme vankilan henkilökunnan kanssa syksyllä 2011, jolloin vielä pohdittiin erilaisia aiheita ja minkälaisia tarpeita vankilan henkilökunnalla itsellään olisi tutkimusta kohtaan. Yhdessä pohtien aiheeksi muotoutui lopulta isyyden kokemukset vankeusaikana. Anoimme ja saimme tutkimusluvan Rikosseuraamuslaitokselta tutkimustamme varten.

Tutkimusjoukoksi kaavailimme 5–10 haastateltavaa vanki-isää. Opinnäytetyön markkinoitikanavana käytimme vankien ja henkilökunnan yhteistä tilaisuutta, perjantaipalaveria, joka pidetään vankilassa joka viikko käsitellen yhteisiä ajankohtaisia aiheita. Ensimmäisen kerran markkinoimme tutkimusta joulukuussa 2011 ja sen myötä saimme muutamia ilmoittautuneita. Toisen kerran kävimme maaliskuussa 2012 kertomassa tutkimuksesta, ja tämän jälkeen ilmoittautuneita oli tarvittava määrä. Lisäksi vangeille jaettiin vielä kirjallinen tiedote tutkimuksesta (Liite 1). Alastalon mukaan informoinnin tarkoitus on hälventää epäluuloja tutkimusta kohtaan ja suostutella väkeä haastatteluihin (Kuula 2006, 99). Haasteena tutkimusjoukon kannalta oli kuitenkin vankien suuri vaihtuvuus avolaitoksessa, joten ilmoittautuneista muutamia vankeja vaihtui vielä ennen varsinaista haastattelua. Yhteyshenkilömme vankilassa otti myös vastuulleen saada tarvittavan määrän haastateltavia sekä tiedotti meille muutoksista haastateltavissa.

Tutkimusjoukoksi muodostui lopulta 8 vanki-isää. Rikosnimikkeitä emme selvittäneet, sillä ne eivät ole yhteydessä meidän tutkimuksen tavoitteisiin. Samasta syystä jätimme selvittämättä miesten iät.

Vankien yksityisyyden suojaamiseksi kuvaamme heitä vain sen verran kuin tutkimuksen kannalta on oleellista. Tutkimustulokset-osiossa käytämme tekstissä suoria sitaatteja. Olemme muuttaneet tarvittaessa sitaattien tekstit yleiskielelle, jotta murre-erot eivät olisi tunnistettavissa.

5.3 Teemahaastattelu

Hirsjärvi ja Hurme käsittelevät haastattelun etuja ja haittoja tutkimusmenetelmänä. Haastattelu sopii moniin eri tutkimustarkoituksiin, koska se on joustava ja haastateltavaan ollaan suorassa kielellisessä kontaktissa, jolloin tiedonhankintaan voi vaikuttaa ja vastausten taustalla oleviin motiiveihin paneutua. Haastattelutilanteessa myös ei kielelliset vihjeet auttavat ymmärtämään vastauksia ja haastattelun järjestystä on mahdollista vaihdella. Valitessa haastattelun menetelmäksi halutaan antaa haastateltavalle mahdollisuus kertoa itseään koskevista asioista vapaasti niin että tämä on aktiivinen osapuoli. Haastattelussa tutkija ei tiedä etukäteen vastausten suuntia, mutta tiedetään, että aihe tuottaa moniin suuntiin viittaavia vastauksia ja ne ovat monitahoisia. Haastattelussa vastauksia voidaan selventää ja saatuja tietoja voidaan syventää sekä tehdä lisäkysymyksiä. Haastattelu on hyvä valinta, kun halutaan tutkia vaikeita tai arkoja aiheita. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34.)

Käytimme menetelmänä tutkimuksessamme puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan teemahaastattelu ei edellytä haastateltavilta tiettyä yhteistä kokemusta vaan oletuksena on, että haastateltavan kokemuksia, tunteita ja ajatuksia voidaan tutkia teemahaastattelun avulla ja korostettuna on henkilön elämysmaailma ja määritelmä tilanteestaan. Puolistrukturoidun menetelmästä tekee se, että teema-alueet ovat kaikille samat, mutta kysymysten muoto ja järjestys eivät ole niin määriteltyjä kuin strukturoidussa. Teemahaastattelu etenee keskeisten teemojen varassa ja tuo kuuluviin tutkittavien äänen ja tärkeää onkin, että tulkinnat asioista ja tutkittavan

antamat merkitykset asioista tulevat esiin vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.)

5.3.1 Teemahaastattelurungon laatiminen

Päädyimme tekemään tutkimuksemme käyttämällä teemahaastattelua, koska halusimme vangeilta itseltään tietoa ja kokemuksia teemoista oma isäsuhde, suhde lapseen ja isänä vankilassa. Tällä menetelmällä pääsimme haastattelutilanteessa kysymään suoraan vangilta haastattelurungon pohjalta teemoista ja tekemään tarvittaessa lisäkysymyksiä sekä tarkentamaan vastauksia. Haastattelurungossamme (Liite 2) on melko suorat kysymykset, joita käytimme haastattelutilanteessa välillä suoraan ja välillä vain tukena riippuen haastateltavasta. Meille tämä valmis runko oli todella hyvä väline, koska pystyimme näin aina palaamaan aiheeseen haastattelussa, jos asiat alkoivat mennä aiheen vierestä. Tämä auttoi myös paljon sisällönanalyysiä ja tuloksia tulkitessa, kun olimme kysyneet haastateltavilta suunnilleen samat asiat, jolloin ne oli helpompi aineistosta poimia.

Haastattelurunkoa muokattiin moneen kertaan, jotta pystyimme karsimaan pois huonot kysymykset ja selventämään kysymysten tarkoitusta suhteessa tutkimuksen tavoitteisiin. Harjoittelimme haastattelutilannetta ja kysymysten sopivuutta tuttumme kanssa; hän kertoi, jos jonkin kysymys oli huonosti muodostettu tai epäselvä. Näin pystyimme vielä muokkaamaan runkoa. Emme ole paljon haastatteluja tehneet, joten myös sitä oli hyvä hieman harjoitella etukäteen. Tutkimuksen ensimmäistä haastattelua tehdessä huomasimme sitten heti, jos jokin kysymys ei toiminut ja näin osasimme seuraavassa haastattelussa varautua tekemään lisäkysymyksiä ja selvennyksiä. Vangit ryhmänä ei ollut kummallekaan haastattelijoista tuttu, joten jo tämä tuo lisäjännitystä tilanteeseen. Vangit ovat myös ryhmänä haastava esimerkiksi mahdollisten ennakkokäsitysten ja sulkeistamisen kannalta.

5.3.2 Sulkeistaminen ja erityishuomioita

Tutkimuksemme kannalta oleellista ei ole tietää tutkittavien tuomioista tai rikoksista, sillä ne eivät vaikuta isyyden kokemukseen. Sen vuoksi meidän tutkimuksessa tärkeäksi

muodostui myös sulkeistaminen, meidän tuli sulkea mielestämme se, mitä vankien kertomukset meissä herättivät. Monessa haastattelussa nousi kuitenkin esiin tuomioita ja kertomuksia rikoksista, jolloin meidän tuli jättää huomiotta nämä seikat ja keskittyä siihen, millaisia kokemuksia vangit kertovat isyydestään, eikä miettiä kuinka jokin teko on siihen voinut vaikuttaa. Usein haastattelun jälkeen keskustelimmekin haastattelun herättämistä tuntemuksista keskenään ja näin pystyimme purkamaan ajatukset ja keskittymään olennaiseen.

Talentian ammattieettisen lautakunnan mukaan meidän täytyy ammattilaisina ottaa huomioon kaikki asiakkaan elämäalueet. Meidän tulee kohdata heidät yksilöinä ja osana perhettä kuten myös osana yhteiskuntaa ja heidän ympäristöään. (Talentia ry 2009, 8.) Myös tutkimusta tehdessämme meidän täytyi pitää mielessä ammatillisuus ja kohdata vangit yksilöinä omassa ympäristössään ja nähdä heidät kokonaisuutena. Emme voineet lähteä enempää miettimään heidän taustojaan, vaan meidän tuli ymmärtää vangin tilanne ja toimia sen mukaisesti ja muokata haastattelua sen mukaisesti.

Vangit olivat melko vaitonaisia kysyttäessä omasta isäsuhteesta. Kerroimme heti haastatteluiden aluksi, että kysymyksiin, jotka tuntuvat vaikeilta, tai joihin ei halua vastata, ei ole pakko antaa vastausta vaan voimme ohittaa asian. Kuulan mukaan kaikkia keskustelun sisältöjä ei pysty ennakoimaan. Haastateltavan kiusaantuneisuus ja vaivaantuneisuus ovat hyviä merkkejä siitä, että kysymykset ovat liian tungettelevia ja tällöin on arkipäivän moraalien mukaan oikein olla jatkamatta tästä aiheesta. Kuitenkin jos kysymykset liittyvät ennalta sovittuun aiheeseen, jonka myös tutkittava tietää on ratkaisu vaikeampi, koska pitää voida luottaa siihen, että haastateltava ymmärtää käsiteltävät asiat. Kun tutkittava kokee kiusaantuneisuutta, on oikein yrittää lopettaa keskustelu aiheesta etenkin jos aihe on noussut yllättäen esille keskustelussa. (Kuula 2006, 138.) Claire Renzetin ja Raymond Leen mukaan arkaluontoisia aiheita ovat ne, jotka tutkittava kokee jollainlailla uhkaavana tai riskiä sisältävänä. Nämä aiheet koetaan usein yksityisiksi, salassa pidettäviksi ja ahdistaviksi. (Kuula 2006, 136.)

5.4 Aineiston kerääminen

Haastattelut tehtiin huhti-toukokuun 2012 aikana. Haastatteluajat vangit olivat sopineet yhteyshenkilöme kanssa vankilassa. Pääasiassa haastattelut toteutettiin illalla vankien vapaa-ajalla, jotta haastattelu ei häiritsisi vankilan arkea ja vankien työssäkäymistä. Haastattelupaikaksi valikoitui vankilan kappelitila, jossa paikalla olivat haastateltava sekä kaksi haastattelijaa. Päädyimme ratkaisuun kahden haastattelijan olosta haastattelutilanteesta turvallisuusseikoin sekä siksi, että se mahdollistaisi toisen haastattelijan tekemään havaintoja ja muistiinpanoja haastattelusta. Pohdimme myös sitä, että onko vangille miellyttävämpää yhden vai kahden haastattelijan läsnäolo, ja tulimme siihen tulokseen, että haastatteluun saadaan rennompi tunnelma ja enemmän keskustelunomainen tilanne kahden haastattelijan ollessa paikalla.

Haastattelut nauhoitettiin. Vangin kanssa käytiin ensin läpi laatimamme suostumuslomake (Liite 3) haastattelun nauhoittamista varten ja selvitettiin hänelle, minkä vuoksi haastattelu nauhoitetaan. Vangille painotettiin tutkimukseen osallistumisen olevan ehdottoman luottamuksellista ja että missään vaiheessa tutkimusta eivät mitkään henkilötiedot tule julki. Suostumuslomakkeen laatiminen sen läpikäynti sekä allekirjoittaminen olivat eettisiä valintoja tutkimustamme ajatellen. Haastateltavan kanssa kävimme vielä läpi sen, että miksi tutkimusta tehdään ja mitkä ovat meidän tarkoitusperämme. Haastateltavalle painotimme vielä sitä, että jos haastattelun edetessä jokin kysymys tuntuu epäselvältä ja mieltä askarruttavalta saa meiltä kysyä täsmennyksiä. Painotimme myös sitä, että kysymyksiin saa jättää vastaamattakin, jos haastateltavasta siltä tuntuu. Myös tämä oli eettinen valinta, sillä emme halunneet asettaa haastateltavaa epämiellyttävään tilanteeseen, jos jokin asia on liian vaikea hänelle tässä tilanteessa käsitellä. Henkilötietolain voimaantulon jälkeen on ollut tärkeää kertoa haastateltaville tutkimusaineiston käsittelystä ja kohtalosta, eikä vain tutkimuksen aiheesta (Kuula 2006, 99).

Tutkimuksen teemat kävimme vielä läpi ennen kuin aloitimme varsinaisen haastattelun. Kolme teemaa jaoimme siten, että toinen haastattelija otti vastuulleen kaksi teemaa ja toinen yhden teeman. Näin vuorottelimme päävastuun jakamista. Se, joka ei ollut päävastuussa haastattelusta, teki myös pienimuotoisia muistiinpanoja haastattelusta. Pohdimme myös sitä mahdollisuutta, että toinen meistä hoitaa päävastuun aina yhden kokonaisen haastattelun kohdalla. Päädyimme kuitenkin tähän ratkaisuun sen vuoksi, että

haastattelut olivat pitkiä ja henkisesti kuormittavia, joten halusimme jakaa haastattelutilanteen osiin, jolloin saa toinen haastattelija hieman hengähtää. Halusimme käyttää tämän hyödyksemme, koska kahden tutkijan kohdalla tämä oli mahdollista. Sovimme haastatteluiden maksimipituudeksi kaksi tuntia, mikä oli myös osasyynä siihen, että haastattelun jakaminen oli järkevää. Lyhyin haastattelumme kesti noin 20 minuuttia ja pisin 2 tuntia.

Pyrimme luomaan haastattelutilanteesta keskustelunomaisen, mikä onkin teemahaastattelulle ominaista. Tähän pyrimme, jotta haastateltavalle ei tulisi kiusaantunutta tunnetta ja haastattelu etenisi sujuvasti. Tietenkin haastattelu eteni niin, että me teimme kysymykset ja haastateltava vastasi, mutta rentoutimme tilannetta juttelemalla aluksi niitä näitä. Teimme myös lisäkysymyksiä ja kommentoimme lyhyesti joitakin vastauksia, jolloin emme koko ajan olleet vain haastattelijan roolissa, vaan myös kiinnostuneita esimerkiksi vangin lasten kuvista. Useampi isä toi mukanaan haastattelutilanteeseen kuvia lapsistaan, mikä sekin rentoutti tunnelmaa, kun vangeille oli jotakin esitettävää myös meille. Teimme myös kysymyksiä vangeille heidän puheistaan nousseista vankilakielen termeistä, joita emme ymmärtäneet. Olisimme näitä voineet tietysti selvittää etukäteen, mutta oli parempi keskustelunomaisuuden kannalta, että emme tienneet aivan kaikkea. Halusimme tarjota haastateltaville kahvit, uskomme, että se rentoutti tunnelmaa ja teki tilanteesta enemmän keskustelunomaisen.

Aluksi suunnitelmana oli arpoa jokin pieni palkinto osallistuneiden kesken. Päädyimme kuitenkin siihen, että annoimme jokaiselle osallistuneelle kahvipaketin, suklaalevyn ja keksipaketin haastatteluiden lopussa. Näin halusimme kiittää heitä tutkimukseen osallistumisesta ja siitä, että he jakoivat osan elämästään meille.

5.5 Aineiston analysointi ja raportointi

Nauhoitettuihin haastatteluihin palattiin sen jälkeen, kun kaikki haastattelut oli tehty. Haastattelujen litteroiminen suoritettiin ensin kuuntelemalla haastattelu läpi ja palautettua haastattelu taas mieleen. Litteroinnin tarkkuus päätettiin yhdessä työparin kanssa. Tarkkuus rajattiin siten, että kaikki opinnäytetyömme aiheeseen liittyvä kirjattiin ylös. Jos haastatteluissa keskustelunaiheet menivät aivan muihin asioihin, joita ei millään

tavalla pystynyt liittämään aiheeseemme, niitä emme kirjanneet ylös. Näitä rajattuja asioita olivat esimerkiksi rikohistorian avaaminen, työasiat sekä yleinen keskustelu kahvin lomassa. Litterointiaineisto muodostui siis isyyden kokemuksista avovankilassa. Litteroidun aineiston laajuus vaihteli 7 sivusta 17 sivuun. Yhteensä litteroitua aineistoa kertyi 103 sivua.

Laadullisen analyysin pääpiirteitä on hahmoteltu Tutkimushaastattelu teoksessa. Näitä ovat, että jo haastattelutilanteessa aloitetaan analysointi eli tutkija voi tehdä jo haastattellessaan havaintoja siitä, mitä haastateltavat kertovat ja kuinka usein nämä teemat nousevat esiin. Tällöin tutkijalla on mahdollisuus kerätä vielä lisää aineistoa jonkin hypoteesin ympäriltä. Analysointi tapahtuu usein lähellä kontekstia ja aineistoa, koska aineisto pysyy sanallisessa muodossa laadullisessa tutkimuksessa. Analyysissa voidaan käyttää induktiivista tai abduktiivista päättelyä, joista induktiivisessa aineistolähtöisyys on keskeistä kun taas abduktiivisessa tutkijalla on tiettyjä teoreettisia ideoita, joita hän pyrkii näyttämään aineiston avulla. Analyysissa on monenlaisia työskentelytapoja ja analyysitekniikat ovat moninaisia. Laadulliseen tutkimukseen ei ole paljon valmiita tekniikoita, eikä tiettyä toista parempaa analyysikeinoa. Aloittelevan tutkijan on hyvä tutkia aiempia tutkimuksia ja kehittää ja kokeilla erilaisia ratkaisutapoja itse. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 136.)

Aloitimme aineiston analysoinnin tutustumalla vielä uudestaan litteroituihin aineistoihin lukemalla ne läpi ja merkitsemällä tärkeitä kohtia. Tämän jälkeen teemoitimme haastattelut vielä uudestaan niissä nousseista asioista viiteen teemaan, jotka olivat osaksi samat kuin haastattelun teemat. Nämä teemat olivat: oma isäsuhde, suhde lapseen, suhde lapsen äitiin, isänä vankilassa sekä perhesuhteiden tukeminen Laukaan avovankilassa. Kirjoitimme teemat isoille pahveille ja aloimme kerätä aineistosta tuloksia näihin teemoihin liittyen. Etenimme niin, että kirjoitimme ensin tärkeimmät teemaan nousseet asiat ja sitten muita merkittäviä tuloksia. Kun aineisto oli käyty läpi kysymys kysymykseltä ja vankien kokemukset kasattu tiiviimmin aloimme etsiä asioita, jotka esiintyivät usealla vangilla ja näin teimme merkittävimmistä tutkimustuloksista päätelmiä. Näin tärkeimmät tutkimustulokset nousivat esiin ja pääsimme kirjoittamaan näistä raporttia ja etsimään teoretietoa, joka tukee tai vastustaa tuloksia. Aineiston analysointi tällä keinoin oli mielestämme aineistolle sopivin analysointikeino, koska näin saimme helposti esiin monella henkilöllä nousseet asiat ja näistä oli helppo tehdä päätelmiä.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan aineiston luotettavuus on riippuvainen sen laadusta. Laadukkuuteen voidaan vaikuttaa muun muassa tekemällä hyvä haastattelurunko sekä panostamalla siihen, että haastattelurunko on kunnolla sisäistetty. Lisäksi tulee huolehtia, että välineistö on kunnollista ja litterointi tehdään mahdollisimman nopeasti haastatteluiden jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184.)

Pyrimme lisäämään tutkimuksemme luotettavuutta kiinnittämällä huomiota laatuun. Haastattelurungon tekemiseen käytimme paljon aikaa ja muokkasimme sitä useaan kertaan. Haastattelurunkoa myös esitettiin koulumme opinnäytetyönohjaajalle sekä Laukaan vankilan yhteyshenkilölle. Kumpikin osaltaan muokkasi runkoa, ja kokosimme sitä yhdessä, mikä varmisti sen, että molemmat opinnäytetyöntekijät sisäistivät haastattelun rungon. Käytössämme meillä oli koulumme nauhuri, jonka toimivuutta tarkastimme säännöllisesti ja tutustuimme sen käyttöön ennen haastatteluita. Litteroimme myös haastattelut melko pian haastatteluiden tekemisen jälkeen, jolloin ne olivat vielä tuoreena mielessäme.

Eettiset kysymykset eivät liity vain tutkijan toimintaan hankkiessaan tutkimusaineistoa, vaan ne ovat lähtökohtana koko tutkimustoiminnassa. Eettisyyttä voidaan ajatella kahdella lailla: toisaalta eettisiin ratkaisuihin vaikuttavat tutkimuksen tulokset, kun taas toisaalta eettiset mielipiteet vaikuttavat tutkijan tekemiin ratkaisuihin työssään. Tutkimuksen eettiseen perustaan kuuluu, että tutkittava tietää ja ymmärtää tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit sekä vapaaehtoinen suostuminen tutkimukseen, jolloin tutkittava voi myöhemmin myös kieltää aineistonsa käytön ja häntä täytyy myös tästä tiedottaa. On varmistettava tutkittavalta, että tämä tietää, mihin tutkimukseen hän osallistuu. Osallistujien oikeudet ja hyvinvointi tulee myös turvata ja tietojen on oltava luottamuksellisia, eikä niitä saa luovuttaa ulkopuolisille eikä käyttää muuhun tarkoitukseen kuin on sovittu. On järjestettävä niin, että tutkittavien nimettömyys varmistetaan ja kaikkein tärkeimpänä osallistujien tulee voida luottaa tutkijoiden vastuuntuntoon ja lupauksiin. (Tuomi 2007, 146.) Näihin tavoitteisiin pyrimme myös omassa työssämme.

Pidimme nauhoitetut haastattelut sekä litteroidut aineistot erillisillä muistitikuilla, jotka säilytimme erillisessä paikassa. Säilytimme myös litteroidun aineiston paperiversiot niin, että kukaan ulkopuolinen ei niitä päässyt näkemään. Myös tutkimuksesta tiedottaminen etukäteen vangeille ja siinä tutkimuksen teemojen läpikäyminen oli eettinen valinta, koska näin haastateltavat olivat tietoisia sisällöstä ja saattoivat tehdä päätöksen osallistumisesta. Itsellemme ehkä tärkein eettinen teko oli se, että kuulumme haastateltavia ensisijaisesti isinä emmekä vankeina. Näin pystyimme sulkemaan turhan pois mielestämme ja keskittymään isien kokemuksiin.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Haastateltavien taustatietoja

Tutkimusjoukoksi valikoitui kahdeksan vanki-isää. Lapsia heillä oli 1–3 ja osalla lapset olivat eri liitoista. Lapset olivat iältään 1–10 vuotta ja kahdella haastateltavista oli teini-ikäinen lapsi. Kaikilla vangeilla, paitsi yhdellä, lapset olivat syntyneet siviilissä ollessa.

Perhe- ja parisuhdetilanteet vaihtelivat paljon. Kolme haastateltavista on parisuhteessa lasten äidin kanssa ja heillä on hyvät ja toimivat välit sekä puolisoon että lapsiin. Neljä miehistä on eronnut lapsen äidistä, yhdellä avioero-prosessi oli kesken.

Neljällä miehistä on yhteishuoltajuus lapsiin. Kolmella miehistä lasten äidillä on yksinhuoltajuus. Yhdellä miehistä on vielä yhteishuoltajuus lasten äidin kanssa, mutta äidillä on huoltajuusprosessi kesken tämän hakiessa yksinhuoltajuutta.

Vanki-isistä osalla tuomiot olivat lyhyitä, jolloin myös vaikutukset arkielämään ja isyyteen jäivät vähäisemmiksi. Joukossa oli myös pitkää tuomiota suorittavia isiä sekä elinkautisvankeja.

6.2 Oma isäsuhde

Haastateltavat olivat lyhytsanaisia kysyttäessä heidän omista isäsuhteistaan ja niiden vaikutuksista omaan isyyteen. Haastattelun edetessä osa kertoi kuitenkin lisää suhteestaan omaan isään muiden vastausten lomassa. Viidellä vangeista oli ollut ongelmia isäsuhteessaan, kolmella heistä oli esiintynyt väkivaltaa lapsuudenperheessä, joista yhdellä isäpuolen tekemänä. Kahdella heistä oma isä oli käyttänyt runsaasti alkoholia. Yhden heistä kotona oli ollut kova kuri isän puolelta ja toinen ei ollut saanut halua- maansa tukea isältään ja oli tästä katkera. Haastateltavista viisi kertoivat isäsuhteen lapsuudessa muutoin olleen ihan hyvä, mutta kokivat sen olleen etäinen. Kolme haastateltavista ei kertonut omassa isäsuhteessaan olevan ongelmia, vaan kokivat suhteen olevan normaali.

Vangeista suurin osa on tällä hetkellä väleissä omiin vanhempoihinsa. Kahdella on ongelmia väleissä isänsä kanssa. Kolme haastateltavista kokee huonoa omaatuntoa ja syyllisyyttä vanhempihinsa nähden siitä, että ovat ajautuneet rikkselliseen elämään. Heillä on huoli siitä, että myös vanhemmat ovat joutuneet kärsimään poikansa teoista.

Tottakai hän on pettynyt (vangin isä) meikäläiseen näitten asioiden johdosta ku mä täälläkin oon.... Sit ehkä sääliks käy vähän äiteetä et se on kyllä joutunu niin paljon kärsii meikäläisen takia, et tai ainakin tunnepohjalta.

Vanhemmat on joutunu minun takia kärsimään aika paljon, mun tekojen takia. Ja ne ei oo mua hylänny vaan ollu tän koko vankilassaolon ajan mun tukena ja turvana.

Kaikkien vankien vanhemmilla on suhde lapsenlapsiinsa. Osa heistä pitää yhteyttä lapsenlapsiin lähes päivittäin ja ovat mukana arjessa sekä lastenhoidossa lasten äidin tukena, kun isä on vankilassa. Osalla suhde on etäisempi, mutta silti he pitävät yhteyttä lapsenlapsiin.

Vertaillessa omaa isäsuhdetta ja suhdetta omaan lapseen vangeista kolme haluavat välttää samoja virheitä, mitä oma isä on tehnyt. Etäisestä suhteesta kärsineistä yksi kertoo, että ei haluaisi omalle lapselleen etäistä suhdetta, vaan olla enemmän läsnä lapsen elämässä. Toinen vanki taas kertoo, että hänellä on etäinen suhde myös omaan lapseen ja kokee tästä huonoa omaatuntoa.

6.3 Isänä vankilassa

Tarkasteltaessa isyyden suuntauksia ja sitä, mitä isyys vangeille tarkoittaa, haastateltavista kolme näkee isyyden pääasiassa biologispainotteisena. He kuvaavat isyyttään suvun jatkamisen, geeniperimän siirtymisen ja huoltajuuden näkökulmasta.

No, isyys tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että on olemassa jatkokappale ja todistus ikuisesta elämästä kun ainoa ikuinen todiste elävästä elämästä onse, että on omia lapsia, joissa siirtyy geeniperimää ja siirtyy puoleks jokaisessa lapsessa itte eteenpäin tässä sukupolven verran.

Lopuilla isyyden kuvaus painottuu lapsen kasvatuksellisiin asioihin sekä huolenpitoon ja turvaan. He pitävät tärkeänä läsnäoloa, kasvatuksellisia asioita ja lapsesta huolehtimista sekä vastuuta. Lapsille halutaan taata turvallinen lapsuus.

Suurin osa vangeista toivoo antavansa lapselleen rakastavan isän mallin. He haluavat myös olla tukena lapsen elämässä. Läsnäolon merkitys nousee tärkeäksi seikaksi, mutta tällä hetkellä se on rajattua. Yksi isistä kokee, että hänellä ei ole tarjota minkäänlaista mallia lapselleen vankilassaolonsa vuoksi. Kasvatuksellisista asioista tärkeäksi asiaksi nousee useammalla mieleen lapsen riittävä kuri. Kaksi vangeista kokee, etteivät he oikeastaan edes tiedä, mitä on olla oikea isä, kun eivät ole päässeet toteuttamaan sitä juurikaan muulla tavalla, kuin rajoitetusti vankilasta käsin.

Tärkeimmäksi isyydessä vangit kokivat auttamisen ja tukemisen sekä hyvissä että huonoissa asioissa, roolimallina olemisen ja vastuun kantamisen. Muutamalle tärkeintä oli läsnäolo. Sen lisäksi merkitykselliseksi koettiin perusturvallisuuden luominen ja sen varmistaminen, että mitään ei puutu, eikä lasten tarvitse kantaa huolta. Myös omien sääntöjen luominen ja arvojen opettaminen on tärkeää.

Kyllä se isä on, paitsi että se on esimerkki, se on neuvova, se on tiedonlähde ja malli ja myöskin yks tämmönen terveen ja lämpösen rakkauden lähde pitää olla sellanen turvasatama myöskin lapsille. Ja pelle.

Isän vankilassaolosta kertomista on käsitelty eri tavoilla tilanteesta riippuen. Viisi vangeista on kertonut lapsilleen totuuden vankilassa olostaan. Tällöin lapsen kehitystaso on otettu huomioon ja vanhemmille lapsille on kerrottu esimerkiksi enemmän syistä. Nuoremille lapsille on kerrottu muun muassa isän olleen tuhma ja joutuneen siksi vankilaan. Näiden isien tuomiot ovat olleet pidemmät. Yhtä vangeista on kehoitettu kertomaan asiasta viranomaisten taholta, ja tämä onkin selventänyt asiaa pikkuhiljaa lapsen siitä kysyessä lapsen kehityksen mukaan. Osa vangeista on pohtinut, että on parempi itse kertoa totuus, kuin se, että lapsi kuulisi siitä ulkopuolisilta mahdollisesti väärennetyjä tarinoita.

Mä oon sanonu ihan suoraan. Se on minun mielestä, se ku vaan pikkusen miettii mitä sanoo ni pystyy kertomaan lapsillekiin asiat niinku ne on. Ei tarvi keksii mitään juttuja, mitkä ne sitte myöhemmin kuitenkin sit tulis selväks ja sitte lisäksi tää minun lasten äiti on sellanen vähäsen, että se ei

osaa miettii millon on lapset kuulolla ni ne kuulis sitte siitä sitte. Nurkan takana on leikkimässä ni kuulis sitte jotakin keskusteluja ni se ei sitte ois hyväksyttävää.

Siellä sitten poika kysy kun tehtiin lähtöä, että ”vieläkö sä asut siellä vankilas?” tai jotain tällästä, se oli huvittavaa ku koko muu suku ei kaikki ainakaan tiedä, ni sieltähän se tuli se totuus.

Kolme isää ei ole kertonut lapsilleen vankilassa oloaan, vaan että he ovat töissä tai vain joissain. Tähän perusteluna oli se, että lapset ovat vielä niin nuoria, että eivät ymmärrä. Vankien tuomioiden pituus on vaikuttanut myös kertomiseen: varsinkin lyhyttä tuomiota suorittavat eivät ole kokeneet tärkeäksi kertoa totuutta.

No tytölle en oo vielä millään tavalla, ku se ei niinku ymmärräkään, mut poika luulee, että mä oon niinku töissä täällä. En mä oo sitä sille vielä mitenkään, ku ei se niinku ymmärrä sitä. Aatellu, että antaa olla siinä uskossa, että mä oon töissä.

Mä en tiä sitte onko se niin iso asia jättää pienelle lapselle kertomatta, jos on joku lyhyt tuomio, mut sitte pitemmät ku ihmiset monesti ei ymmärrä miten fiksuja lapset on, että kuitenkin tajuaa, vaikka ei kuuliskaan jostakii, tai sitte tulee käymään täällä työpaikalla ni kyllähän sen niinku lapset kuitenkin sen homman hoksaa.

Vangeista vain yksi on suoranaisesti hakenut apua kertomisen käsittelyyn lapsen kanssa. Yksi vangeista tiesi, että esimerkiksi Internetissä on sivut, joista löytyy apua vankilassa olon käsittelyyn lapsen kanssa. Muut eivät ole apua hakeneet eivätkä kokeneet sitä myöskään tarvitsevansa, vaan ajattelivat itse pärjäävänsä. Vangit kokivat, että apua ei ole tarjottukaan asian tiimoilta, mutta tunsivat, että sitä olisi saanut, jos olisi pyytänyt.

Kaikki vangit kokivat lapsen voimaannuttavaksi tekijäksi vankeusrangaistusta suorittaessaan. Isät kokevat saavansa lapsistaan voimaa ja energiaa, ja toivo siitä, että vielä voi joskus olla lasten kanssa, on voimia antava. Yksi isä kertoo lapsen kannustavan rikoksettomaan elämään. Kaksi vangeista kertoo, että välillä lapset ovat myös rasite, jos nämä ovat esimerkiksi tapaamisissa kiukkuisia, mutta pääsääntöisesti nämäkin kokevat saavansa lapsista voimaa. Yksi mies on tyytyväinen siitä, että saa esimerkiksi ostella lapselleen tavaroita, eikä koe tätä velvoitteeksi vaan etuoikeudeksi.

Kun mä olin mielentilatutkimuksessa, mulla oli se pieni kääre sylissä, mä sanoin sille, että niin kauan ku sä käyt mua täällä kattomassa ni mä en rupee narkkaamaan ja tähän päivään se on pitäny.

Kyllähän ajatus siitä ja päättäväisyys siitä, että ne on viel' mun kainalossa joku kerta, ni antaa voimaa.

Eniten huolta vangeille aiheuttivat pelot siitä, mitä lapsille siviilissä puhutaan isästä ja se, että ei itse pysty vaikuttamaan ulkopuolella tapahtuviin asioihin. Yksi vanki mainitsi suurimmaksi huolekseen vaimonsa jaksamisen lasten kanssa siviilissä: omasta jaksamisestaan hän ei ole niinkään huolissaan.

Jaksamiskeinoksi useampi mainitsi ajatusten poispitämisen siviilistä työnteon kautta. Aivan pienten lasten isä lohdutti myös ajatus siitä, että pienten lasten ja lyhyen tuomion kyseessä ollessa on vielä tuomion jälkeen mahdollisuus luoda heihin parempi isäsuhde. Myös se auttoi jaksamisessa, että tiesi lapsillaan olevan kaiken hyvin siviilin puolella.

Vankeusajan opetuksista ja siitä, mitä he haluavat siitä lapsilleen välittää, tuli monenlaisia kokemuksia. Yksi vanki kokee, että ei kannata sortua sellaisiin asioihin, joiden vuoksi joutuu vankilaan, vaan elämässä tulisi järjestää asiansa niin, että ei joudu vankilaan. Toinen koki, että vankeus on opettanut sen, että virkamiehiä ja narkomaaneja kannattaa välttää, ja yksi oli ottanut tuomion itsensä kehittämisen kannalta kärsivällisyyden lisäämisen saralla. Kaksi kokee, että ei ole hyvä asia, kun ei näe lapsiaan ja kun nämä joutuvat elämään ilman isää eikä heitä voi elättää. Yksi miettii, että kaikki vangit ovat samassa veneessä vankilassa tittelistä riippumatta ja hän haluaa opettaa, että asioita täytyy ajatella muidenkin kannalta kuin itsensä.

6.4 Suhde lapseen

Isät kertovat, että suhde lapseen ennen vankeusrangaistusta on pääsääntöisesti ollut hyvä. Neljä isää kokee suhteen olleen hyvä ja normaali ennen vankeusrangaistusta. He ovat nähneet lähes päivittäin lapsiaan. Lopuilla suhteessa on ollut jo siviilissä ongelmia. Yksi isä kokee, että suhde on ollut ihan hyvä, mutta jo siviilissä ollessaan etäinen. Toinen ajattelee, että on nähnyt lapsiaan jo siviilissä liian vähän rikoksista ja lasten äidin

rajoittaessa tapaamisia. Kahdella haastatelluista isyyttä ei ennen vankeusrangaistusta ole ollut lainkaan: toisella näistä lapset ovat syntyneet rangaistuksen aikana ja toinen on saanut rangaistuksen lapsen ollessa niin pieni, että ei ole ehtinyt isyyttä toteuttaa lainkaan siviilissä.

Suhteestaan lapseen vankeusrangaistuksen aikana ja vankilaan tulon jälkeen isät kertovat sekä hyvää, että huonoa. Vangilla, jonka suhde oli hieman etäinen ennen rangaistusta, on suhde nyt vielä etäisempi ja hän kokee, että lapsi ottaa yhteyttä vain silloin kun tarvitsee rahaa. Hän kokee etäisyyden johtuvan siitä, että ei ole mahdollisuutta normaaliin läsnäoloon. Yksi vangeista taas kokee suhteen lapseensa olevan vieläkin hyvä, vaikka se kärsiikin kun he eivät näe tarpeeksi. Kolmella vangeista lapsen äiti rajoittaa tapaamisia. Kaksi isää kertoo, että lapset ovat alkaneet hieman vierastaa, mutta tapaamisissa tämä on mennyt melko nopeasti ohi. Yhdellä vangeista suhde lapseen on muotoutunut vain vankilassa ollessa, joten lapsi on tottunut, että isä asuu vankilassa.

Lapsen reagoimisesta isän poissaoloon nousi muutamia asioita, kuten lapsen kyseleminen isästä. Isät kertovat, että lapset ovat kyselleet äideiltään, isän tulemisesta takaisin ja ihmetelleet missä isä on. Yksi vangeista kertoo lapsen olleen alussa lukossa isän poissaolosta johtuen, mutta helpottaneen alun jälkeen. Kahdella isistä lapsi on alkanut hieman vierastamaan tapaamisissa, mutta tämä on mennyt ohi nopeasti. Yhdellä isällä lapsi on reagoinut niin, että ei koskaan näytä huonoja puoliaan isälle, vaan hän isän tavatessaan käyttäytyy aina siloitellusti. Yhden vangin lapsella on negatiivisia mielikuvia vankeudesta.

Vankeuden vaikutuksista lapseen ja isyyteen haastateltavat pohtivat, miten se on vaikuttanut lapseen ja kuinka tulee vaikuttamaan. Kolmen lapsen kohdalla isät uskoivat, että asia ei lasten elämään tulevaisuudessa vaikuta merkittävästi. Yksi näistä mietti tyttänsä yläkouluikää, jolloin jotain ongelmia voi tulla jos on tullakseen. Toisen vangin kohdalla lapsi oli jo itse ilmoittanut, että hänestä ei tule vankia. Vangit ajattelivat vankeuden vaikuttavan enemmän poikiin kuin tyttöihin. Yksi isä kertoo pojallaan olevan pelko siitä, että hänet jätetään. Yksi isä mietti, että ei isän oleminen vankilassa voi hyvää lapsille tehdä. Yhdellä isällä lapset olivat jo tottuneet asiaan aiemman vankeusrangaistuksen takia ja hän uskoi, ettei asialla ole suurta vaikutusta lasten elämään ja toinen kertoi lapsesta tulleen kurittoman, koska hänellä ei ole roolimallia ja miesmallia töissä. Yksi van-

ki ajatteli, että hän toimii pojilleen esimerkkinä siitä, millaisia virheitä elämässä ei kannata tehdä.

Pojat sit ku ne tulee vanhemmaks, riippuu millasii poikii niistä tulee, et jos niistä tulee pahoi poikii ni sit tää on niinku pisteitä heille, mutta yritän kauheesti sillai et ku itte tehny paljon virheitä , ettei he tekis samoja virheitä.

Toivottavasti siit ei tuu vankia. Ei siit kuulemma tuu, se sano, tänne ei saa tietokonetta, eikä puhelinta, semmosta kamerakännykkää, ni se sano, et en mä sit tuu. Mä luulen, että se ei välttämättä halua vankilaan.

Suunnitelmistaan lasten kanssa vankeusajan loputtua kysyimme vain neljältä haastateltavalta. Yhdellä oli suunnitelmana viedä lasta harrastuksiin ja tukea lastaan arjessa, kuten harrastuksissa. Kaksi haluaa vain olla läsnä lasten kanssa ja viettää aikaa, joista toinen haluaa opetella uudestaan tuntemaan lapsensa. Yhden kokemus on, että hänen pelinsä isänä on jo menetetty. Sillä hänen lapsensa on vapautumisen koittaessa jo aikuinen.

6.5 Suhde lapsen äitiin

Lasten äidin jaksaminen siviilissä nousi huolenaiheeksi kolmella miehistä, jotka ovat edelleen parisuhteessa lasten äidin kanssa. Etenkin jos lapset olivat vielä aivan pieniä, koettiin huoli voimakkaana äidin jaksamisesta arjessa ja lastenhoidossa. Myös avuttomuuden tunteet nousivat miehillä esille, kun he eivät pysty auttamaan arkea ja siinä toimimista oikeastaan millään tavalla. Puhelinyhteys lapsen äitiin koettiin oikeastaan ainoana vaikuttamismahdollisuutena, ja osa kokikin, että puhelimen kautta pystyi vaikuttamaan myös kasvatuksellisiin asioihin puolison kanssa yhdessä keskustellen.

Se äidin jaksaminen tässä se suurin ongelma on ollu että. Et ei tää mun jaksaminen tässä nyt oo se ongelma, se on niinku se vaimon jaksaminen paljon isompi ongelma että.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että vaikuttaminen lapsen kasvatukseen on vaikeaa vankilasta käsin. Kolme vankia kokee, että pystyy puhelimen kautta kertomaan lapsen äidille, miten haluaisi kasvatuksellisten asioiden menevän. Yksi heistä ajattelee,

että puhelimessa voi sanoa mitä vaan, eikä tiedä toteutuuko tämä näin kuitenkaan. Kolme miestä kertoo, että tapaamisissa voi vaikuttaa kasvatukseen esimerkiksi antamalla neuvoja lapsille, mutta tämä on hankalaa kun ei tiedä jatkuvuudesta. Yksi isä kokee, että voi vaikuttaa kertomalla kasvatuksellisista asioista omalle äidilleen ja uudelle vaimolle, jotka voivat siviilissä pitää hänen mielipiteitään yllä. Kahden kokemus on, että vaikuttamismahdollisuuksia tällä hetkellä ei ole lainkaan, kun toimivia yhteyksiä ei ole lasten äitiin eikä lapsiin.

Riitaisa ero lasten äidin kanssa oli kolmella vangilla yhteydessä tapaamisiin ja yhteydenpitoon lasten kanssa. Lapset joutuivat pelinappulaksi eroprosessissa lasten äidin toimesta ja etenkin vankilasta käsin isien vaikuttamismahdollisuudet tähän olivat erittäin rajalliset.

On täällä joitakin muitakin isiä, joilla on välit poikki vaimoon ja sitte ne ihmettelee sitä, että mitenkä niin rakas ja ihana mies voi yhtäkkiä muuttua niin täydeks paskaks yhdessä yössä. Että siihen ei pidetä mitään yhteyttä ja sitte ne järjestää kaikkee tälläisiä hankaluuksia ja ruvetaan riitelemään yksinhuoltajuuksista ja muusta.

Kaksi miehistä kertoo lasten äidin rajoittaneen tapaamiset ja yhteydenotot lähes kokonaan. Toinen miehistä kertoo lasten äidin katkaissees suhteet myös miehen vanhempiin, lasten isovanhempiin. Tilanne kuitenkin helpotti, kun ero naisesta saatiin sopuisasti päätökseen. Toinen mies kertoo lasten äidin edelleen sanelevan täysin ehdot yhteydenotolle ja tapaamisille lasten kanssa. Kummassakin tapauksessa myös lasten äidin uusi mies on vaikuttanut isän ja lasten väleihin negatiivisesti. Yksi miehistä ei tällä hetkellä saa minkäänlaista yhteyttä eikä kontaktia lapsiinsa.

Hän esimerkiksi kielsi mun äitiä tapaamasta lapsenlapsiaan sitte silloin hän meinas, että mäkään en saisi tavata ollenkaan. Mutta sitten hän tuli järkiinsä siinä, et ei hän kuitenkaan sitä vääntöä ois pystynyt voittamaan mitenkään päin niinku mielivaltaisesti. Mutta siinä oli yritys kova ja siin meni sit puol vuotta että minun äiti ei nähnyt sitte lapsenlapsiaan. Sen verran.

Kaksi miehistä kertoo, että lapsen käyttöön pelinappulana on liittynyt lapsen pelottelua ja vääristyneitä mielikuvia vankilassa olosta, jotta lapset eivät uskaltaisikaan olla isään yhteydessä tai haluaisi mennä käymään vankilassa mahdollisuuksien salliessa. Toinen

miehistä kokee, että lasten äiti tietoisesti vieroittaa lapsia ja isää toisistaan, samalla hakien yksinhuoltajuutta lapsiin.

Riitaisiin eroihin ja lasten pelinappulana käyttöön liittyy myös isän mustamaalaamista. Isästä saatetaan puhua lapselle negatiiviseen sävyyn, tai olla puhumatta lainkaan isästä. Näissä tilanteissa isät kokevat suunnatonta huolta ja avuttomuutta siitä, ettei heillä ole mitään keinoja vaikuttaa tällaiseen tilanteeseen.

Sen mä voin vaan kuvitella kuinka paljon musta sanotaan pahaa ja yritetään mustamaalata. Sitä mä pelkään kauheesti, että mitä siellä on sanottu.

6.6 Perhesuhteiden tukeminen Laukaan avovankilassa

Henkilökunnan saavutettavuudesta puhuttaessa olivat ajatukset pääsääntöisesti myönteisiä. Vangit kokivat että Laukaassa asiat ovat hyvin, toisin kuin joissain suljetuissa vankiloissa. Osa vangeista kertoi saavansa apua silloin, kun sitä tarvitsee ja menee itse pyytämään. Kuitenkin muutamalla nousi esiin, että apua saavat vain ne, jotka sitä osaavat pyytää. Vangit kokevat, että apu on hyvin saavutettavissa, mutta osa ajatteli, että olisi hyvä jos esimerkiksi tulohaastattelun jälkeen tapaamiset henkilökunnan kanssa jatkuisivat säännöllisesti.

Haastatelluista seitsemän kokee, että eivät voi pitää riittävästi yhteyttä lapseensa. Yksi kokee, että voi pitää nyt enemmän yhteyttä kuin siviilissä ollessaan, koska asuu lähempänä ja oli tyytyväinen yhteydenpidon määrään. Muut kokevat, että eivät voi pitää yhteyttä riittävästi, mutta olosuhteisiin nähden hyvin ja ymmärsivät, että vankilan sääntöjen mukaan mennään. Yksi haluaa enemmän läsnäoloa kotona normaaleissa oloissa ja toisella esteenä ovat pitkät välimatkat, joiden takia tapaamiset eivät voi olla säännöllisiä.

Vankien yhteydenpitokeinot lapsiinsa erosivat toisistaan. Kolme vangeista on yhteyksissä lapsiinsa puhelimitse lähes joka päivä. Kolme taas pitää viikossa kerran tai kaksi yhteyttä puhelimitse. Kahdella ei ole puhelin yhteyttä lapsiin lainkaan, koska äiti ei anna heidän puhua lastensa kanssa. Kahdella vangeista on loma-aika alkanut ja he käyvät katsomassa lapsiaan, toinen heistä pääsee katsomaan vain yhtä lastaan säännöllisesti,

toisen äidin estäessä kahden muun tapaamisen. Kolmella lapset käyvät perhetapaamistiloissa, vangeista kahdella tapaaminen on kerran kuukaudessa ja yhdellä lapsi käy tapaamisissa vain pidemmällä lomilla välimatkan vuoksi. Heistä kahden vangin lapset käyvät myös viikonlopputapaamisissa 1-3 kertaa kuukaudessa. Yhdellä vangeista ei ole lainkaan yhteyksiä lapsiin, mutta asian hoitaminen on aloitettu. Ainakin kaksi vangeista on käynyt lastensa kanssa perheleirillä.

Kehityskohteiksi isät mainitsevat yhteydenpitoon liittyen perhetapaamisten, lomien ja leirien lisäämisen. Vangit toivovat, että voisivat käydä perhetapaamisissa useammin ja yksi perustelee tätä sillä, että pienelle lapselle yli kuukauden odotus on pitkä aika. Yksi isistä mietti, että mahdollisuus pienten lasten tapaamiseen ennen loma-aikaa tärkeä syy lomilla olisi hyvä asia. Ehdotuksia tuli myös perhetapaamistilojen lisäämisestä ja lomien lisäämisestä ja käyttöön toivottiin sähköpostia. Yksi toivoi saavansa viranomaisasiansa toimimaan, jotta voisi tavata lapsiaan ja päästä käyttämään mielestään toimivia perhetapaamisia.

Perheellisille pitäs järjestää enempi semmosia, että vois se perhe olla niinku yhdessä ku se, että se on kerran kuussa tai kerran puolessatoista kuussa. Että se on pienelle lapselle ainakin, joka sitä oottaa ni se on aika pitkä aika.

Vankilan antamasta tuesta perheille ja siitä, millaista tukea kaivattaisiin enemmän tuli muutamia ehdotuksia. Vangit kertovat, että perheleirejä voisi olla useammin ja niille pääsyä voitaisiin puoltaa helpommin ja niille haluttiin osallistua useammin kuin kerran vuodessa. Osa kertoo, että poistumislupien ja perhetapaamisten järjestämisen kautta voidaan tukea perheitä ja muutama mainitsee, että etenkin ehjiä perheitä tulisi tukea enemmän ja ennaltaehkäistä ongelmia.

Mut se tosiaan että jos on ehjä perhe ku tänne lähtee ni niille pitäs pystyy joku sellanen, en mä nyt sano että pistettäs koko perhe vankilaan mut vähäsen et useemmin niitä perheleirejä esim...kyllä mä sen toisaalta ymmärrän et rangaistushan tää on ku tänne on jouduttu.

Perheen näkymisestä vankilan arjessa nousee puhelimen käyttö tärkeimmäksi seikaksi. Isien mielestä perhe näkyy silloin, kun he ovat klo 16 jälkeen omalla ajalla ja kun ottavat perheeseen yhteyttä puhelimen kautta. Vankien kokemuksen mukaan perhe näkyy

myös ajatuksissa ja kuvina seinillä sekä keskusteluissa toisten perheellisten vankien kanssa.

Vankilan ja isyyden yhdistämisen onnistumisesta kokemukset ovat kahdenlaiset. Isistä kolme ajattelee yhdistämisen onnistuvan ihan hyvin olosuhteisiin nähden. Yhdistämisen toimivuuden kannalla olevilla perusteluina on se, että avovankilassa soittaminen ja pitkät perhetapaamiset auttavat ja tilat ovat sellaiset, että niissä voi perheen kanssa olla. He kokevat, että suljettuun vankilaan verrattuna avovankilassa pystyy hyvin yhdistämään isyyden ja vankilan esimerkiksi viikonlopputapaamisten avulla. Erityisen tärkeänä avovankilassa koetaan se, että lapseen pystyy olemaan kosketuksessa ja häntä voi pitää sylissä. Yksi vangeista kuvaa Laukaan vankilan olevan yksi Suomen parhaita avolaitoksia.

Näitten tapaamisten kautta, ei tarvii olla ihan erillään sitä tuomiota niistä lapsista...mahollisuus, että ku saat lapset tänne ja sä saat niihin koskee ja olla näin.

Täältä nyt pystyy noita yhteyksiä pitämään ja noi perhetapaamistilat on semmoset, että sinne kehtaa ylipäätänsä tuua niinku perheensä.

Vangeista kolme taas tuntee, että isyyden ja vankeuden yhdistäminen ei onnistu. Yksi vanki kokee yhdistämisen olevan vaikeaa, koska pitäisi olla läsnä, jotta suhde voisi syntyä ja ajattelee, että ei pysty olemaan sellainen isä kuin haluaisi olla. Yksi vanki kokee, että vankeutta ja isyyttä ei pysty yhdistämään, sillä hän on ollut suljetussa vankilassa. Siellä yhteyttä lapseen on vaikea pitää ja nyt avovankilassa tulisi alkaa hoitamaan suhteita, jonka kokee vaikeana niin pitkän ajan jälkeen. Yhdellä vangeista ei ole tapaamisia lapsiin ollenkaan.

Tää on nyt tavallaan tuplarangaistus, ku ajattelee näitä kaikkia hyviä mahdollisuuksia, mitä täälläkin on perhevierailupaikat.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Oman isäsuhteen vaikutukset isyyteen

Tulosten perusteella voidaan sanoa, että omalla isäsuhteella on jotakin vaikutusta tutkittavien omaan isyyteen. Enemmistö haastatelluista oli melko vaitonaisia kysyttäessä omasta isäsuhteesta, mikä voi johtua siitä, että lapsuuden kipeitä asioita ei ole käsitelty ja niistä ei tämän vuoksi haluta kertoa. On myös mahdollista, että kysymykset omasta isäsuhteesta tulivat haastattelussa yllätyksenä, vaikkakin siitä oli tutkimuksen esittelykirjeessä mainittu. Kuitenkin jäi kuva, että näitä asioita ja niiden vaikutuksia omaan isäsuhteeseen ei paljon ollut mietitty. Kolme isää mainitsi, että lapsuudenperheessä isä tai isäpuoli oli ollut väkivaltainen, mikä voi vaikuttaa siihen, että asiasta ei haluta puhua. Viidellä oli ollut jonkinlaisia ongelmia isäsuhteessaan ja he kokivatkin olleensa etäisiä isäänsä.

Punamäen mukaan tasapainoisessa perheessä elävä lapsi saa mallin kielteisten ja myönteisten tunteiden ilmaisuun, kun taas etäisissä perheissä tunteiden jakamista vierastetaan. Etäisessä perheessä lapsen emotionaalinen kehitys voi vaarantua ja kapeutua. (Punamäki 2011, 107.) Viisi vankia koki suhteensa omaan isään olleen etäinen. Heillä on voinut olla ongelmia emotionaalisessa kehityksessä, mikä on voinut lisätä riskiä rikolliseen elämään.

Haapasalon mukaan rikollista käyttäytymistä voidaan ennustaa tiettyjen riskien kautta, joita ovat väkivaltaisuus, kovat kasvatuskäytännöt ja lapsen hyljeksivä kohtelu (Haapasalo 2006, 124). Tutkimuksen viidellä vangilla, joilla oli ongelmia isäsuhteessaan, ilmeni lapsuudessa näitä tekijöitä, jotka voivat johtaa rikollisuuteen. Vangit kertoivat, että eivät halua toistaa omien vanhempiensa virheitä. He haluavat olla esimerkiksi läsnä enemmän, joten jollain tavalla halutaan katkaista kierrettä, että omat lapset eivät joutuisi kokemaan samaa kuin he itse. Sinkkosen mukaan peli ei ole menetetty, vaikka kaikki ei olisikaan sujunut hyvin lapsuudessa ja nuoruudessa; vahingollinen kierre on mahdollista katkaista (Sinkkonen 2008, 42). Näillä vangeilla on siis mahdollisuus katkaista kierre välttämällä omien vanhempiensa tekoja ja olemalla enemmän läsnä lastensa elämässä. Tähän tieteenkin vaikuttaa se, että he ovat tällä hetkellä vankilassa, mutta myös vielä

nuoruusiässä on mahdollista korjata lasten vahingollinen käyttäytyminen ja lapsuuden etäinen suhde isään.

7.2 Vankeusrangaistuksen vaikutukset ja vankilan tukimuodot

Sassin ja Huhtimon mukaan ulkopuolisen avun hakemista asiakkaalla saattavat estää syyllisyyden ja häpeän tunteet sekä omakohtaiset kokemukset siitä, että tilanne on ammattiauttajalle liian vieras eikä tämä osaa siinä auttaa. Myös se, että asiakkaalla ei aina ole tietoa siitä, mistä apua voi hakea, on syynä tähän. (Sassi & Huhtimo 2009, 42.) Vangeista seitsemän ei ole hakenut tukea isän poissaolon käsittelyyn lapsen kanssa, koska ajattelivat, että eivät sitä tarvitse. Myöskään muihin asioihin ei kovin helposti apua haeta. Kokemus on, että Laukaan vankilassa saa apua, mutta sitä pitää osata hakea. Heidän mielestään tukea ei tulla tarjoamaan erikseen, vaan pitää olla oma-aloitteinen. Kuitenkin nämä miehet ajattelivat, että eivät tarvitse tukea, vaan pärjäävät paremmin itse. Osalla vangeista nousi huoli vankitovereiden pärjäämisestä, sellaisten, jotka eivät tukea hae lainkaan ja ovat vaarassa syrjäytyä. He ajattelivat riippuvan ihmisestä, että kuinka paljon apua haetaan ja tukea kaivataan.

Yksinhuoltajaperheissä on tärkeää, että mielikuvaa etävanhemmasta pidetään yllä (Sinkkonen 2008, 269-274). Tämä liittyy sekä lapsen pelinappulana käyttöön sekä myös siihen, onko lapselle kerrottu isän vankilassaolosta. Lapselle kertomiseen liittyy vankien kertoman mukaan paljon problematiikkaa. Osa ajattelee, että pienille lapsille ei voi asiasta kertoa. Osa taas ajattelee, että pienellekin lapselle on parempi kertoa itse, kuin että he kuulisivat sen jostain muualta. Ajatuksia heräsi myös siitä, että lapset ovat paljon fiksumpia kuin osaamme aavistaakaan ja he osaavat tehdä johtopäätöksiä asioista. Mielikuvan ylläpitäminen etävanhemmasta selittää hyvin sitä, miksi vankilassaolosta ei ole kerrottu. Ne, jotka eivät ole kertoneet totuutta vankilassaolosta lapsilleen, ovat valinneet positiivisen mielikuvan ylläpitämisen. He eivät ole halunneet, että lasten mielikuva isästä tahraantuu isän rikosten vuoksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiön kokemusten mukaan lapselle on tärkeää, että vanhemman vankilassaolosta puhutaan lapsen ikätason mukaisesti. Lapselle ei tarvitse kertoa, minkä teon vuoksi vanhempi on joutunut vankilaan, eikä yksityiskohtiin kannata mennä. On

kuitenkin tärkeää, että lapselle tilanne selvitetään, koska jos lapsi on epä tietoinen vanhemman olinpaikasta, voi hän jäädä yksin pohtimaan asiaa ja keksiä päässään paikan, missä vanhempi on. (Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.b.) Jokainen vanhempi tekee oman päätöksensä siitä, kerrotaanko asia lapselle ja millä tavoin. Tutkimuksestamme huomaan, että ajatukset kertomisesta erosivat paljonkin. Näkisimme tulostemme pohjalta tärkeäksi, että vangin tulisi yhdessä työntekijän kanssa pohtia kertomista vankeudesta lapselle.

Tutkimuksemme perusteella isät eivät olleet miettineet, kuinka vankilassa olo voi heidän lastensa elämään vaikuttaa pitkällä tähtäimellä. He ajattelivat lasten olevan vielä niin pieniä, että he eivät ymmärrä asiaa eikä siksi vaikutakaan heihin. Isät kuitenkin olivat huomanneet joitain merkkejä lapsissa siitä, että vaikutuksia isän poissaolosta ilmeni. Yhden vangin poika oli alkanut pelätä, että hänet jätetään yksin, ja toinen isä kertoi, että hänen lapsellaan on rajuja mielikuvia vankeudesta. Osa lapsista on myös kyselyt, missä isä on ja muutoinkin ihmetelty tilannetta. Nämä seikat kertovat, että asioita ei ole käsitelty lasten kanssa kovin hyvin ja lapset ovat reagoineet tilanteeseen.

Pääasiassa Laukaan vankilan palveluihin ollaan tyytyväisiä. Isät ymmärtävät, että he ovat vankilassa, eikä esimerkiksi lasten tapaamisia voida lisätä tämän vuoksi. Kuitenkin he miettivät kehittämisen kohteita ja kertoivat, mitkä asiat toimivat. Vangit kokevat saavansa tukea ja apua silloin kun he sitä tarvitsevat. Kehittämisaikatuksiksi vangit ehdottivat perhesuhteidensa parantamiseksi tapaamisten lisäämistä ja yhteisiä tapahtumia. Tärkeäksi seikaksi vankien puheissa nousi ehjien perheiden tukeminen, myös niillä vangeilla, joiden perhe ei enää ollut ehjä. He kokevat siis, että lisäämällä tukea voidaan välttyä perheiden hajoamisilta, mikä on myös yksi vankeinhoidon tavoitteista, koska perheen antama tuki rikoksettomaan elämään on suuri.

7.3 Suhde lapseen ja yhteydenpitokeinot

Osa vangeista oli ollut suorittamassa vankeusrangaistustaan suljetussa vankilassa jo pitkään ennen Laukaaseen tuloa. Yksi heistä kertoi, että on mahdotonta alkaa avovankilassa yhtäkkiä korjaamaan välejään läheisiin. Tämä olisi pitänyt aloittaa jo suljetussa vankilassa, jotta se onnistuisi. Moni muukin kritisoi suljetun vankilan yhteydenpito-

mahdollisuuksia. Osalla vangeista suhteet lapsiin olivat olleet kokonaan poikki pitkiäkin aikoja. Yksi vanki on nähnyt lapsiaan vain kerran oltuaan kahdeksan kuukautta suorittamassa rangaistusta, ja toinen kertoi, että ei ole puoleen vuoteen saanut mitään yhteyttä lapsiinsa. Tällainen vaikuttaa jo lapseen varsinkin, jos tilannetta ei ole kunnolla lapselle selvitetty ja lapsi elää epätietoisuudessa. Neljällä vangeista on yhteishuoltajuus lapsiinsa, mutta silti ongelmia tapaamisten kanssa on ollut. Kuitenkin heillä tulisi olla yhtäläiset oikeudet tavata lapsiaan, ellei toisin ole sovittu.

Sassin ja Huhtimon perhetyön arvioinnin mukaan vangit kokivat toimivan perheen suurena voimavarana. Tämän koettiin antavan vankeusrangaistuksen suorittamiseen motivaatiota ja halua vaihtaa rikoksettomaan elämään vapautuessaan. (Sassi & Huhtimo 2009, 42.) Haastatelluista kaikki isät pitivät lapsiaan voimaannuttavana tekijänä rangaistusta suorittaessaan, heiltä saatiin voimaa ja energiaa ja toivo lasten näkemisestä auttoi jaksamaan. Myös se, että vankilassa ollessa isät haluavat varsinkin olla yhteyksissä lapsiin, vaikka siviilissä tätä ei niin tärkeänä koettu, kertoo, että lapset ovat kuitenkin heille tärkeässä merkityksessä voimia antavana tekijänä. Muutamalla nousi myös selkeästi se ajatus, että lapsi estää heitä jatkamasta rikollisella tiellä, koska heille ei haluta tuottaa enempää pahaa. Vangeista kolme on parisuhteessa lapsen äidin kanssa ja heillä koko perheen antama tuki nousi voimavarana.

Osalle vangeista lapsi ei ollut tärkeässä osassa siviilielämässä, mutta vankilaan tullessa suhdetta on alettu rakentamaan ja pitämään tärkeänä. Tähän pääsyynä ovat varmasti päihteet, joiden takia siviilissä aikaa lapsille ei ole ollut. Vankilassa asioita on alettu miettiä uudelleen, kun päihteet ja rikokset ovat poissa kuvioista, jolloin on mahdollista luoda suhdetta lapsiin. Kahdella vangilla yhteyksiä lapsiin ei ollut pitkään aikaan johtuen etsintäkuulutuksesta, jonka jälkeen suhteen luominen on ehkä lähtenyt taas alusta, vaikkakin vangit itse kertovat, että suhde on koko ajan pysynyt samanlaisena. Tähän voi tuki vaikuttaa se, että näiden henkilöiden lapset ovat jo tottuneet siihen, että isä on aina välillä poissa kuvioista, eikä tämä niin suuresti lasten elämään vaikutakaan.

Myös Sassin ja Huhtimon arvioinnissa vankiperheiltä nousi samoja asioita kuin meidän tutkimuksessa. Näitä olivat vankeudessa olevan vanhemman motivaatio olla enemmän mukana lasten kasvatuksessa, vankiperheiden erilaisuus ja vankien keskustelun tarve liittyen perheeseen. Myös halu vaikuttaa rangaistuksen aikana vankiperhetyön kehitty-

miseen sekä perheiden uupuminen vapaudessa ja heille annettavan tuen tarve nousivat esiin. (Sassi & Huhtimo 2009, 44.)

7.4 Lapsen äidin vaikutus vangin isyyden toteuttamiseen

Haastateltavien vankien isyys on näyttäytynyt eri tavoin. Siviilissä he ovat päässeet toteuttamaan isyyttään monimuotoisemmin, mutta vankilasta käsin isyys on rajoittunut olosuhteiden pakosta Huttusen (2001) kuvaamaan niukalti-isyyteen, jolloin isä ei pysty olemaan läsnä perheen arjessa. Tulosten perusteella isät eivät pysty toteuttamaan isyyttään niin kuin tahtoisivat. He eivät voi olla läsnä lapsen arjessa ja pystyvät vaikuttamaan kasvatuksellisiin asioihin vain rajallisesti. Toisen vanhemman ollessa vankilassa on lapsen huoltajalla merkittävä rooli isä-lapsi suhteen mahdollistamisessa ja ylläpitämisessä.

Tutkimustuloksissa nousi esille, että ainakin kolmella haastatelluista lasta on käytetty välineenä vahingoittaa isää. Lasten äiti on rajoittanut tapaamisia ja lapsille on kerrottu negatiivisia asioita isästä sekä vankilasta. Myös sitä, että vanki ei pysty rangaistuksen aikana pitämään puoliaan niin hyvin, on käytetty hyväksi. Näissä tapauksissa tilanne on satuttanut sekä isää, että lapsia.

Sinkkosen mukaan tutkimukset osoittavat, että lapsi jää usein kiistakapulaksi eroissa, mikä vaikuttaa lapsen kehitykseen ja psyykeeseen (Sinkkonen 2008, 71). Äidit eivät välttämättä ymmärrä, kuinka kokonaisvaltaisesti lapsen käyttö pelinappulana voi lapseen vaikuttaa. Häkkänen-Nyholmin mukaan lapsesta vieraannuttaminen vaikuttaa myös vanhempaan aiheuttaen hänelle tuskaa tietämättömyydestä ja huolta siitä mitä lapselle kuuluu (Häkkänen-Nyholm 2010). Varsinkin, kun isä on vankilassa, tilanne on vielä vahingollisempi, koska vaikuttamismahdollisuudet isällä ovat rajalliset.

Vanhempi, joka jää huolehtimaan lapsista toisen vanhemman vankilaan menon jälkeen voi tuntea yksinäisyyttä, rahahuolia, liiallista vastuunkantoa sekä huolta vierailuista vankilaan. (Action for Prisoners' Families 2012, 2.) Nämä seikat voivat hämärtää arviointikykyä ja vaikeuttaa lapsen tukena olemista.

On tärkeää, että lapsi ei pidä vankilassa olevaa isäänsä pahana ihmisenä, vaikka isä olisikin tehnyt jotain väärää. (Action for Prisoners' Families 2012, 9.) Sinkkonen kuvaa, että lapsella tulisi olla aina mahdollisuus muokata mielikuvia myös toisesta vanhemmastaan, jota hän ei tapaa niin usein (Sinkkonen 2008, 60). Mielikuvien muokkaaminen on siis tärkeää, ja osalla vangeista lapsen äidit ovat luoneet negatiivisia mielikuvia ja osan perheissä isästä ei puhuta juurikaan, mikä aiheuttaa sen, että mielikuvat ovat vääristyneitä tai kokonaan kiellettyjä. Tämä on harmillista etenkin, kun vangit eivät pysty rangaistusta suorittaessaan vaikuttamaan näihin mielikuviiin ja niiden oikaiseminen vapautuessa voi olla pitkä prosessi.

8 POHDINTA

8.1 Ammatillinen kasvumme

Opinnäytetyöllä on ollut suurta merkitystä ammatilliselle kasvullemme. Saimme työme avulla laajennettua ammattitaitoamme myös kriminaalihuollon kentälle, jota käsitellään muutoin niukasti opinnoissamme. Sosionomi työllistyy laajalle työkentälle ja opinnäytetyömme kautta saimme kattavan kuvan kriminaalihuollosta ja sen osa-alueista. Myös vanhemmuutta ja isyyttä käsitelimme laajasti, ja tästä tietämyksestä on hyötyä monella eri työkentällä. Opinnäytetyömme auttoi meitä ymmärtämään myös ylisukupolvistumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Ilmiönä sosiaalialalla ongelmien ylisukupolvistuminen on yleinen nykypäivänä ja sen laaja-alainen ymmärtäminen on tärkeää monen eri asiakasryhmän kohdalla.

Moniammatillisuus sosiaalialalla on tärkeässä asemassa tukemassa ja ohjaamassa asiakasta. Opinnäytetyömme kautta opimme ymmärtämään kuinka laaja käsite moniammatillisuus on kriminaalihuollon puolella. Lisäksi eri toimijoiden tunteminen on tärkeää ja esimerkiksi kolmas sektori on tärkeä tekijä valtakunnallisten toimijoiden rinnalla ja sen merkitys tulee varmasti kasvamaan tulevaisuudessa.

Opimme erilaisen asiakasryhmän kohtaamisesta. Meillä ei ollut kokemusta vankilamaailmasta etukäteen, joten jonkinlaisia ennakkoluuloja oli molemmilla liittyen vankeihin asiakasryhmänä. Kohtaamisessa meille oli tärkeää huomata omien ennakkoluulojen kariseminen tavatessamme haastateltavat. Opimme kohtaamaan haastateltavat ilman vangin leimaa.

Heti opinnäytetyöprosessin alusta saakka opimme vastuunottamista. Meillä ei ollut valmista aihetta, vaan aloimme kehittää sitä yhteistyössä Laukaan vankilan kanssa. Jo tässä vaiheessa saimme huomata, että kaikki oli meistä itsestään kiinni ja tämä opetti vastuunottamista. Opimme myös paljon aikataulutuksesta. Saimme kaikki tarvittavat työn osat tehtyä aina määräaikaan mennessä, opimme myös jatkoa varten, että esimerkiksi haastatteluiden litteroimiseen saa kulumaan runsaasti aikaa ja myös aineiston analysointi on pitkälinen prosessi. Opinnäytetyö oli koko prosessina pitkä: suunnitteluvai-

heesta valmiin työn valmistumiseen meni aikaa reilu vuosi. Tämä työ opetti paljon suunnitelmallisuutta ja kärsivällisyyttä.

Työtä tehdessä löysimme uusia vahvuuksia itsestämme ja toisistamme, niin kuin myös heikkouksia. Pyrimme kuitenkin keskittymään vahvuuksiin ja osaksi jaoimme työtäkin näiden mukaan. Molemmat saivat siis tehdä sitä, mitä parhaiten osaavat, kuitenkin niin, että kumpikin oli koko ajan kartalla edistymisestä ja työn sisällöstä. Tiimityö toimi koko prosessin ajan hyvin ja saimme toisiltamme tukea tarvittaessa. Prosessina opinnäytetyön tekeminen oli raskas ja vaati paljon työtä, jopa enemmän kuin osasimme arvioida. Kokonaisuutena prosessi oli kuitenkin antoisa ja mielenkiintoinen. Työn päättäminen osoittautui haastavaksi, esimerkiksi teemahaastattelurunkoa muokattiin lukuisia kertoja, jossain vaiheessa työ on vain päätettävä ja oltava tyytyväinen tekemiinsä ratkaisuihin.

8.2 Jatkotutkimuksen tarpeesta sekä eettisyyden pohdintaa

Tutkimuksemme antaa vastaukset tutkimusongelmiimme. Saimme vastaukset siihen, kuinka vankien oma isäsuhde on vaikuttanut heidän isyyteensä ja millaisia kokemuksia isyyteen liittyen on lapsuudessa ollut. Vangit kertoivat avoimesti, millaisia kokemuksia heillä on rajoitetusta isyydestä vankeuden takia ja kuinka tämä vaikuttaa heidän väleihinsä ja muuhun toimintaan lapsen ja muun lähiympäristön kanssa. Saimme myös kuvan siitä, kuinka vankeja ja perheitä tuetaan Laukaan avovankilassa ja minkä he toivoisivat tässä kehittyvän.

Tutkimusprosessi päättyy raportin kirjoittamiseen ja sitä myötä prosessin päättämiseen. Usein tutkimuksessa saadut vastaukset kuitenkin herättävät uusia teoreettisia ongelmia ja kysymyksiä. Yksi tutkimus ja siitä saadut ideat sekä ajatukset voivat toimia lähtökohdana seuraavalle tutkimukselle. (Alasuutari 2011,277.) Jatkotutkimuksen tarpeesta voidaan ajatella, että teimme tutkimuksemme kehittääksemme perhetyötä saamalla esiin vankien kokemukset sen toimivuudesta Laukaan vankilassa. Muurikaisen mukaan rikosseuraamuslaitos valmistelee ohjelmaa, jossa keskiössä ovat vankien lasten ja isyyden kysymykset, tästä kuullaan enemmän vuoden 2013 puolella (Muurikainen Arto, henkilökohtainen tiedonanto 24.10.2012). Olisikin siis tärkeää, jos asiaa tutkittaisiin uudelleen näiden tulevien käytänteiden vakinaistuttua, jolloin voitaisiin arvioida meidän tut-

kimukseemme verraten, onko esimerkiksi vankien kertomiin kehittämiskohteisiin tehty muutoksia ja ovatko ehjät perheet saaneet paremmin tukea. Nyt, kun Laukaan vankilaan on tullut myös naisvankeja, voisi tutkimuskohteena olla myös se, että onko äideille annettava tuki jollain tavalla erilaista kuin isille annettava.

Tekemämme opinnäytetyön aihe on melko arkaluonteinen. Haastatteluun kuului kysymyksiä omasta isäsuhteesta, mistä ei ole helppo puhua tuntemattomalle, jos se on ollut ongelmallinen. Myös muut kysymykset saattoivat tuoda syyllisyyden ja pettymyksen tunteita haastateltaville mieleen. Tämän vuoksi teimme päätöksen, että emme kyselleet aiheesta enempää, jos tämä oli haastateltavalle vaikeaa, eikä hän halunnut asiasta puhua. Siirryimme siis vain seuraavaan kysymykseen. Näiden arkojen aiheiden takia myös yksityisyyden suojaaminen oli tärkeää. Alusta saakka teimme vaitiolosopimuksen vankilaan ja tutkimuslupapyynnössä painotimme sitä, että tutkimuksesta saatu materiaali tulee vain tutkijoiden käyttöön ja se tuhotaan tutkimuksen teon jälkeen. Myös lupaus siitä, että haastateltavia ei voi tunnistaa raportoinnissa oli tärkeässä osassa myös sopimuksessa haastatteluun osallistumisesta ja nauhoituslupapyynnössä. Tämä ajatus oli koko ajan taustalla kirjoittaessa ja osa tutkimuksemme eettisyyttä.

Tutkimuksemme perustuu isien omiin kokemuksiin isyydestä ja vankeudesta, jolloin emme voineet olla varmoja, olivatko tiedot ja tapahtumat edenneet juuri vangin kertoman mukaan. Näissä tilanteissa meidän tuli ajatella, että tämä on meidän tutkimustulos ja merkityksellinen, koska se on juuri isän kokemus tapahtuneesta. Tämä on huomioitava myös tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa. Tavoitteenamme oli saada juurikin vankien kokemuksia isyydestä, joten pidämme tutkimusaineistoamme ja näin myös tutkimustamme luotettavana.

Mielestämme perhetyöhön tulisi kiinnittää paljon enemmän huomiota. Tämä vankilan työ koskee jo Laukaassakin montaa kymmentä henkilöä, joten siihen tulisi keskittyä enemmän. Se, että Laukaassa ei vielä puhuta perheiden kanssa tehtävästä työstä perhetyönä kertoo, että sillä ei ole kovin vakiintuneita käytänteitä Suomen vankeinhoidossa. On hyvä, että aiheeseen ollaan heräämässä valtakunnallisestikin ohjelmalla, jonka teemanä perhetyö on. Perhetyö on kuitenkin hyvin merkityksellistä, kuten Halosen 2009 opinnäytetyössä kerrotaan: sillä voidaan vaikuttaa yhteydenpitoon, vangin tukemiseen eri elämäntilanteissa sekä lopulta uusintarikollisuuteen, mikä on koko rangaistustoimin-

nan päätavoite. Jo tämän takia perhetyöhön tulisi kehittää suuntaa antavat käytänteet, jotta vankien perheet etenkin lapset kärsisivät isänsä tuomiosta mahdollisimman vähän.

Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Laukaan avovankilan kanssa. Erityiskiitos Sari Koikkalaiselle, joka on tukenut meitä ja antanut meille hyviä neuvoja koko prosessin ajan. Olet toiminut tukipilarinamme sekä auttanut selvittämään ajatuksiamme. Peuran Annea haluamme kiittää hänen antamastaan tuesta prosessin alussa. Tutkimuksen tarkoitus on tuoda vankien kokemuksia isyydestä julki. Toivottavasti tekin työssänne, sekä muu Laukaan avovankilan henkilökunta saatte hyötyä opinnäytetyömme tuloksista.

Palataksemme vielä opinnäytetyömme aloitusvirkkeeseen erilaisista miehistä, erilaisista isistä ja lasten tärkeydestä heidän elämässään. Olemme tutustuneet kahdeksan erilaisen miehen ja isän elämään sekä päässeet todentamaan lasten tärkeyttä ja merkityksellisyyttä heidän elämässään. Olemme kiitollisia, että haastateltavat jakoivat osan elämästään meidän kanssa ja antoivat aineiston tutkimukseemme. Te isät olette tehneet opinnäytetyömme mahdolliseksi.

LÄHTEET:

- Action for Prisoners' Families 2012. Telling the children. Viitattu 16.11.2012
http://www.prisonersfamilies.org.uk/uploadedFiles/Publications_and_resources/Publications/tellingchildren.pdf
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos 2011. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Ellilä, Tuire 2012. Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilannesidoksinen isyys. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Hoitotiede. Pro gradu -tutkielma. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu06040.pdf>
- Haapasalo, Jaana 2006. IV Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisussa Nuorisorikollisuus, määrä, syyt ja kontrolli. Viitattu 12.10.2012.
<http://www.optula.om.fi/37148.htm>
- Häkkänen-Nyholm, Helinä 2010. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2010;126(5):499–505. Viitattu 12.10.2012.
<http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo98659.pdf>
- Halonen, Katariina 2009. ”Se on se mun perhe joka nostaa mut ylös tästä suosta” Tutkimus vankilan perhetyöstä. Metropolia. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi. Opinnäytetyö.
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5233/seonsemu.xps.pdf?sequence=1>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etäi-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Isyyslaki 1975. 700/5.9.1975. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 5.9.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750700>
- Koikkalainen Sari 2012. Psykologi. Laukaan vankila. Laukaa. Henkilökohtainen tiedonanto palaverissa 21.5.
- Koikkalainen, Sari i.a. Psykologi. Laukaan vankila. Laukaa. Tiedote Laukaan vankilan psykologipalveluista.

- Kriminaalihuollon tukisäätiö 2011. Vanki-isät ja lapset saivat viettää yhdessä isänpäivää. Viitattu 6.10.2012.
http://www.porttivapauteen.fi/ajankohtaista/2766/vanki-isat_ja_lapset_saivat_viettaa_yhdessa_isanpaivaa
- Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.a. Ehjä perhe –toiminta. Viitattu 28.10.2012.
http://www.krits.fi/fin/palvelut/ehja_perhe_toiminta
- Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.b. Kerronko lapselle siitä, että hänen vanhempansa on vankilassa? Viitattu 28.10.2012.
http://www.porttivapauteen.fi/neuvonta/usein_kysyttya/kerronko_lapselle_siita_etta_hanen_vanhempansa_on_vankilassa
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Laki lapsen elatuksesta 1975. 704/5.9.1975. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 26.10.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704>
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983. 361/8.4.1983. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 7.9.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Laukaan vankila i.a. Opas Laukaan vankilaan saapuvalla.
- Muurikainen, Arto 2012. Diakoni. Laukaan seurakunta. Laukaa. Sähköpostiviesti 24.10.
- Mykkänen, Johanna & Aalto, Ilana 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisuja 34. Viitattu 26.10.2012
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf>
- Peura, Anne 2011. Sosiaalityöntekijä. Laukaan vankila. Laukaa. Henkilökohtainen tiedonanto 23.11.
- Punamäki, Raija-Leena 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 95-114.
- Rikosseuraamuslaitos i.a, a. Vankeus. Viitattu 25.10.2012.
<http://rikosseuraamus.fi/53819.htm>
- Rikosseuraamuslaitos i.a, b. Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen. Viitattu 25.10.2012. <http://rikosseuraamus.fi/15127.htm>

- Rikosseuraamuslaitos i.a, c. Laukaan vankila. Viitattu 28.10.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/6504.htm>
- Rikosseuraamusvirasto 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. Viitattu 11.9.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/o8dfs9bj.pdf>
- Sassi, Tarja & Huhtimo, Petra (toim.) 2006. ”Kun perhe lusii”: Opas vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiön oppaita 1/2006. Viitattu 10.10.2012
http://www.porttivapauteen.fi/ammattilaiset/oppaat_ja_kasikirjat/kun_perhe_lusii
- Sassi, Tarja & Huhtimo, Petra 2009. ”Koettiin olevamme se perhe...” Ehjä Perhe - Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan arviointi. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Monisteita 1/2009. Viitattu 24.10.2012.
<http://www.krit.fi/fin/julkaisut/raportit/>
- Satosaari, Mari 2012. Erityisohjaaja. Laukaan vankila. Laukaa. Henkilökohtainen tiedonanto 13.9.
- Sinkkonen, Jari 1998. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2011. Lapsen ja isän varhainen suhde. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 115-124.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Apua elämän kriiseihin. Viitattu 24.9.2012.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/C871691F974613C2C2257480003C5857?OpenDocument&lang=FI>
- Talentia ry 2009. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. Ammattieettinen lautakunta. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Arki, arvot, elämä, etiikka. Viitattu 24.10.2012.
http://www.talentia.isintexas.com/edocs/julkaisut/eettinen_opas/flip/
- TerveSuomi 2008. Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus-kiintymyssuhteen perusta. Savonia ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.10.2012.
<http://www.tervesuomi.fi/fi/julkaisu/11710>
- The Danish Institute for Human Rights, Bambinisenzasbarre, Ulster University and European Network for Children of Imprisoned Parents 2011. Children of im-

prisoned parents. Viitattu 19.11.2012.

http://eprints.ulster.ac.uk/21984/2/110523.Children_EN.lav.pdf

Tilastokeskus i.a. Käsitteet ja määritelmät. Vankeus. Viitattu 26.10.2012.

<http://tilastokeskus.fi/meta/kas/vankeus.html>

Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vankeuslaki 2005. 767/23.9.2005. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 25.10.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Vapautuvien tuki ry i.a. Valintakriteerit. Viitattu 20.9.2012.

<http://www.vapautuvientuki.fi/Suomeksi/Leirit/Valintakriteerit/tabid/5549/language/fi-FI/Default.aspx>

Vilhula, Anna 2007. Sosiaalinen perimä. Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 11.10.1012.

http://www.mielenterveysseura.fi/files/64/Sosiaalinen_perima.pdf

LIITE 1. Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

ISYYS VANKILASSA

Teemme Laukaan vankilassa tutkimuksen isyyteen liittyvistä kokemuksista vankien näkökulmasta. Tutkimus on osa sosionomi-opintojamme. Tarvitsemmekin nyt isiä, jotka ovat halukkaita osallistumaan haastatteluun.

Haastattelut toteutetaan huhti-toukokuun aikana. Käsittelemme haastattelussa sellaisia teemoja kuten:

- Isyyden kokemukset vankilassa
- Yhteydenpito lapseen
- Roolimallit isänä olemiseen
- Vankilan tukimuodot isälle ja lapselle

Haastattelut ovat ehdottoman luottamuksellisia ja haastatteluissa ilmeneviä asioita käytetään vain tutkimuskäyttöön, siten, että kenenkään tutkitavan henkilöllisyys ei tule ilmi. Tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan käyttää vankilassa tukitoimien kehittämiseen. Siksi on tärkeää, että kuulemme juuri teidän kokemuksia aiheesta. Jokainen tarina on tärkeä ja kuulemisen arvoinen.

Ota yhteyttä xx, jos haluat osallistua tutkimukseen. Hän voi kertoa myös lisätietoja tutkimuksesta. **Ilmoittautumiset maaliskuun loppuun mennessä**, jonka jälkeen otamme valittuihin haastateltaviin yhteyttä.

Tutkimukseen osallistuvien kesken arvomme pienen yllätyksen.

Maija Lehto ja Jenni Puupponen

LIITE 2. Teemahaastattelun runko

TEEMAT TUTKIMUKSEEN ”ISYYS VANKEUSAIKANA”

HAASTATTELUN ALOITUS

Yleiset käytännön asiat, suostumuslomakkeen täyttäminen,

Ajan käyttö

Teemojen läpikäynti

Kerro perheestäsi ja itsestäsi isänä (milloin sinusta tuli isä? monta lasta sinulla on? tyttäjä? poikia? minkä ikäisiä? kuka hoitaa lapsia?)

ISYYS JA OMA ISÄSUHDE

Mitä isyys tarkoittaa sinulle?

Millainen suhde sinulla on ollut omaan isääsi lapsuudessasi?

Miten suhde on vaikuttanut omaan isyyteesi?

Onko elämässäsi ollut muita miehiä, jotka ovat vaikuttaneet sinuun isänä? Kuka ja miten?

Millainen suhde sinulla ja sinun lapsillasi on nyt vanhempiisi?

Millaisen isän mallin haluaisit jättää lapsellesi?

Onko suhteessasi omaan isääsi jotain hyvää, mitä voit välittää omalle lapsellesi?

Haluatko kertoa vielä jotain omasta isä suhteestasi?

SUHDE LAPSEEN

Minkä ikäinen/ikäisiä lapsesi olivat kun sait vankeusrangaistuksen?

Millainen suhde sinulla oli lapsiin ennen vankeusrangaistusta? Millainen nyt?

Miten olet selittänyt tilanteen lapselle? Mietitkö muita kertomisen vaihtoehtoja? Miksi?

Saitko apua asian käsittelyyn lapsen kanssa? Mistä?

Miten lapsi reagoi ja miten on alkanut työstämään isän poissaoloa?

Miten uskot vankeusrangaistuksesi vaikuttavan lapseen?

Kenellä on lapsen huoltajuus?

Miten kuvailisit yhteistyötä lapsen huoltajaan?

Minkälainen suhde sinulla on lapsen äitiin?

(Kuinka tuet äitiä ja lapsia vankilasta?)

(Mitä ajattelet lapsesi äidistä ja hänen jaksamisestaan lastenhoidossa ja kodinhoidossa?)

(Miten äiti ajattelee isyyden toimivan vankilasta?)

ISÄNÄ VANKILASSA

Miten koet vankeusrangaistuksen ja isyyden yhdistämisen onnistuvan?

Mitkä ovat tärkeimpiä asioita isänä olemisessa? Missä olet onnistunut? Missä kehittämisen varaa?

Kenen kanssa voit keskustella isyydestä ja lapsista?

Miten koet pystyväsi vaikuttamaan lapsen kasvatukseen? Millaisia keinoja käytät?

Miten lapsen suhtautuminen sinuun on muuttunut? Mitkä asiat tähän vaikuttavat, esimerkiksi muiden mielipiteet ja sanomiset?

Mitkä ovat omat jaksamiskeinosi isänä olemisessa näissä olosuhteissa?

Koetko lapsen olevan voimaannuttava vai voimia vievä vankeusaikana?

Miten ja kuinka paljon pidät yhteyttä lapseen?

Miten uskot lasten kokevan yhteydenpidon?

Pitävätkö lapset sinuun yhteyttä ja millä tavoin? (kortit, kirjeet yms.)

Koetko voivasi pitää riittävästi yhteyttä lapseen?

Minkä toivoisit kehittyvän yhteydenpidossa? (miten vankila voi edesauttaa?)

Miten vankila voi tukea isänä olemista?

Mitä toivoisit lisää? Onko jotain liikaa?

Kuinka paljon perhe näkyy vankilan arjessa?

Mitä aiot tehdä lasten kanssa vankeusajan päätyttyä?

Mitä vankeusaika on opettanut sinulle ja mitä tästä haluaisit välittää myös lapsellesi?

Onko vielä jotain mitä haluaisit kertoa isyydestä, perheestäsi tai jostain muusta?

LIITE 3. Suostumus tutkimukseen osallistumiseen ja haastattelun nauhoittamiseen

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN JA HAASTATTELUN
NAUHOITTAMISEEN

Minua on tiedotettu ”Isyys vankilassa –tutkimuksesta, ja osallistun siihen vapaaehtoisesti. Haastattelut tehdään ”Isyys vankilassa” –opinnäytetyötä varten, ja opinnäytetyön tekevät opiskelijat Puupponen ja Lehto. Annan suostumukseni haastatteluni nauhoittamiseen. Tutkimuskäyttöön tarkoitettu nauhoite on ainoastaan Puupposen ja Lehdon käytössä, ja aineisto tuhotaan asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen tulokset esitetään niin, ettei yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa.

Laukaa _____ 2012

Allekirjoitus
Nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottaja:

Allekirjoitus
Nimenselvennys